קבץ על יד

דברים שבכתב היוצאים לאור בפעם הראשונה

על ידי

חברת "מקיצי נרדמים"

סדרה חדשה ספר א (י"א)

ירושלם

תרצ"ו

Digitized by Touro College Libraries
For Project Zikaron
www.zikaron.tourolib.org
2018

ר א ש י ה ח ב ר ה

אהרן פריימן, פפד"ב
נשיא החברה

הועד הפועל באי"י (ירושלם)

ש. אסף, ד"ר	י. נ. אפשטיין
ח. בראדי	ה. ילין
כ. מ. לוין	ש. י. עגנון
א. ח. פריימן, המזכיר	מ. רבינוביץ, הגזבר

חברי הכבוד

אלחנן אדלר, לונדון	פנחם אדלר, פילדלפיה
א. אפטוביצר, וינה	א. ביכלר, לונדון
י. מ. גוטמן, בודפשט	ל. גינצבורג, ניו יורק
י. דודזון, ניו יורק	י. דושינסקי, לונדון
י. ה. הירש, לונדון	ש. זלינמן, אמשטרדם
ישראל הלוי, פאריס	י. מאן, ציניצינטי
א. מארכס, ניו יורק	י. ד. מרקון, המבורג
י. מ. עלבוגן, ברלין	י. פריימן, ברלין
מ. ד. קאסוטו, רומא	ש. קרוים, וינה

מ. שור, וארשא

משפחות ק"ק שקלאב

על פי פנקס הנפטרים דח' גחש"א שם

עם הערות והוספות

לר' שלמה בערמאן ז"ל

נמסרו לדפוס עם תוספות ומלואים, תקונים וציונים

ע"י

מיכל רבינוביץ

מאת המו"ל

בחורף שנת תרפ"א אושרתי על ידי הקומיסר להשכלה בריפובליקה הסוביטית ברוסיה הלבנה, הַחֶבְרָה מלכה בת יעקב לפשיץ, המפורסמת בשמה המפלגתי אסתר סרומקין, להיות המנהל של "הקומיסיה לאסיפת חומר לחקר חולדות היהודים" ברוסיה הלבנה. באותם הימים נודע לי מפי ידידי ה' יל"ג כהנוביץ מהומל, שהסופר הישיש רבי שלמה ברמן סובל חרפת רעב בהומל, נזכרתי באותה שעה שבבקורי בקיץ תרע"ט אצל הר"ש ברמן הראה לי שבידו נמצאים כתבי יד מוכנים לתולדות היהודים ברוסיה הלבנה וגם "תולדות רבני קליש", שתרגם מגרמנית והשלים בהוספות ומלואים. נפגשתי תיכף עם הקומיסר, הַחֶבְרָה אסתר, והצעתי לה לרכוש את כתבי היד הללו בשביל הקומיסיה שלנו. כרצון נענתה לי בהסכמתה, קבלתי מידה סכום הגון של מיליונים, "דמי קדימה" והתקשרתי ע"י יל"ג כהנוביץ עם הר"ש ברמן. הוא שלח לי על ידי הזדמנות (דרכי הפוסטה היו אז משובשים ומה שנשלח ע"י הפוסטה ירד לטמיון!) את כתביו ואני שלחתי לו תמורתם צרור מיליונים. ביחד עם הכתבים קבלתי מכתב מלא תאניה ואניה על מצבו המר וגורלו האכזרי שעלה לו כך, למכור את כתביו "לעוכרי ישראל, מרשיעי ברית" וכו' ואגב אורחא הרבץ בהם מנה יפה של צרופי פסוקים מקללות "התוכחות" שבתורה ובנביאים... הראיתי את המכתב לקומיסר, הַחֶבְרָה מרת אסתר—היא יודעת עברית במדה הגונה ופרסמה תרגומים ברוסית משירי ר' יהודה הלוי! — קראה — ותַחַד, כפשוטה וכמדרשה.

הכתבים נעתקו "אל הנקי" וההעתק נכנס לארכיון של הקומיסיה וגוף הכתבים נשמר בידי והעליתי אתי לארצנו.

ומכיון שהבולשיביקים לא פרסמו עד היום ואין כל תקוה לעתיד שיפרסמו כתבים אלה הריני מפרסם ב"קובץ על יד", המתחדש מטעם חברת "מקיצי נרדמים" את הקונטרס "משפחות ק"ק שקלאב". רשימת המשפחות השארתי כמו שיצאו מיד המחבר, לא הוספתי ולא גרעתי, את הקדמת המחבר ערכתי, הוצאתי ממנה את הטפל והבלתי מדויק והוספתי מעט דברים לקורות הקהלה הישראלית בשקלאב ע"פ ידיעות מדויקות.

בהערות הבאות בסוף הוספתי גם כן תוספות ומלואים ליחסי משפחות וידיעות ביבליוגרפיות, הנוגעות לתולדות יהודי שקלאב.

והיה הקונטרס הזה לזכרון נצח לר"ש ברמן המחבר, תלמיד חכם ישר וצנוע, שכל ימי חייו עסק בתורה והוראה וכתב ספרים הרבה ומת מתוך עוני וסבלות, יסורי הגוף והנפש בחודש אלול שנת תרפ"ה בהומל, ברוסיה הסוביטית.

מיכל רבינוביץ

ירושלים עה"ק אייר, תרצ"ו.

ה ק ד מ ה

קהלת ישראל בשקלאב נתפרסמה כעיר ואם בקרב קהלית יהודי ריייסין וליטא, ביחוד במשך תקופה של מאה שנה, מימי חלוקת פולין הראשונה, בשנת 1732, שאז נספחה שקלאב למדינת רוסיה, עד סוף מלכות אלכסנדר השני קיסר רוסיא. רוב יושביה סחרו אל ארץ רבה והגיעה מרכלתם עד דאנציג, קעניגס־בערג ולייפציג, סוחריה היו נכבדי ארץ עשירים, נדיבים; כנעניה — שרי התורה, בעלי תריסין במשנה וגמרא, ומשפחות מיוחסות ורמות יצאו ממנה אשר בהן יתפאר ישראל, ומוניטין יצאו לה כשניה לקהלת ווילנא ורוח הגר״א ז״ל שרר בקרבה. המחלקת בין חסידי חב״ד, הנוטים אחרי הרש״ז מלאדי בעל ה„תניא״, שבנו קן למו בשקלאב ובין מתנגדיהם היתה חזקה בה כמו בווילנא, עד כי אסרו החתון זב״ז. גם בבית מועד לכל חי, במקום לא נכר שוע לפני דל, גם שם הקצו מדור ל„חסידים״ בפני עצמם.

לעמת זאת, במאה החמשית, ומה גם במאה הרביעית של האלף הנוכחי, לא היתה חשובה כל כך או לא נשמע על אדותיה דבר. בהספרות הרבנית מהמאה הרביעית לא נזכרה שקלאב לא בספרי שו״ת ולא בין הסכמות רבנים מהרבנים שישבו בה על מדין, כי אעפ״י שאין כל ספק שישוב היהודים היה בה מימים קדמונים, עוד לפני ממשלת פולין בריייסין, כי מצבה הגיאוגרפי צר־ך היה למשוך אליה סוחרים מבני ישראל, אם רב ואם מעט, אך נראה הדבר כי ישיבתם בה לא היתה ישיבה קבועה ומסודרת עם מוסדות מאוששים לתורה ועבודה, ולא שקדו על תקנת יושביה, למנות רבנים גאונים מפורסמים אלופים לראשה, וע״כ לא סרו אליה מחברי ספרים לבקש הסכמות או לאסוף חתומים על ספריהם ולהפיצם בין יושביה.

רק מראשית המאה החמשית בא זכר עיר שקלאב בספרות הרבנית. אז ישב בה על כסא ההוראה רב נכבד גדול בתורה, מקובל מפורסם, הוא הרב מו״ה ישראל בהר״ר אהרן יפה בעל „אור ישראל״ בקבלה. הוא נולד בסוף המאה הרביעית ובשנת ת״ח — תט״ו ראה רעה רבה בבוא חמילניצקי וגדודיו כשואה על קהלות ישראל להשמיד, להרוג ולאבד. לעת זקנתו בחדש תמוז תס״א היתה בשקלאב „אספת וועד קודש דמדינת רוסיא״, ואז קבל שם הסכמה על ספרו הנ״ל מאת הג״מ מנחם בר׳ בנימין כ״ץ מבריסק שהיה „אב״ד ור״מ דמדינת רוסיא״ שישב אז בסוד הועד הנ״ל שהתאסף בשקלאב, כנראה לא מפני ערך קהלת ישראל בה כ״א מפני מצבה הגיאוגראפי בהיותה יושבת על נהר דניעפר, כמעט בטבור מדינת ריייסין.

משנת תס״ב, השנה שבה נדפס הספר „אור ישראל״ ואילך, הולך ונזכר שם העיר שקלאב בספרות כאחת הערים במדינת רוסיא, ואינה תופסת עדיין מקום מיוחד, אות הוא כי הצבור העברי עדיין לא גדל במדה הגונה. פנקס העיר

או של ח' גחש"א מהתקופה ההיא לא נשמר בה. ורק משנת תקל"ב ואילך נרשמו הנפטרים בפנקס דח"ק השמור עד עתה בידי גבאי החברה. את הפנקס הזה העתיק אחד מיושבי שקלאב, ור' ישראל פסח כהנא שמו, בשביל ידידי התורני מו"ה אפרים ראסקין יליד שקלאב היושב בווארשא, מו"ל הלוח ה„יומי". מר א. ראסקין אסף הרבה חומר וכתבי יד והתכונן לחבר ולהוציא לאור „תולדות העיר שקלאב" כעין הספר „קריה נאמנה" לרש"י פין ז"ל.

בהיותי בקיץ תרע"א בווארשא, לרגלי עבודתי הספרותית אצל חברת „תושיה" ואנכי עסקתי אז ג"כ בחבור „מגלת יוחסין למשפחות הרבנים" (נמסרה אז לדפוס ונסדרה כלה רק לא יצאה עדנה לאור), ו„מגלת יוחסין למשפחת עפשטיין" הנמצאת עדיין בכת"י אצלי, ראיתי את הפנקס הנ"ל ת"י מר ראסקין, ויען כי לעבודת חקירת היוחסין דרושים פנקסאות של קהלות ישראל וח' גחש"א שלהן, לכן בקשתי ממר ראסקין רשות להעתיק לי ממנו העתקה. אך כאשר שמתי עיני בו נוכחתי, כי רושמי שמות הנפטרים התנהגו שלא כהוגן, כי יותר משתי שלישיות של הרשימות האלה סתומות וחתומות להקורא בהן, ואי אפשר לדעת על פיהן אל איזו משפחה התיחסו הנפטרים, כי נפקד כנוי משפחתם ברשימה, ורק נרשמו סתם: „פלוני בן פלוני". אך בשליש אחד מהן מצאתי את כנויי משפחתם או עסקם בקהלתם, ואבחר באלה להעתיקם, והמה לערך שבע מאות וחמשים שמות נפטרים.

מסבת המלחמה העולמית, שקרובים נעשו רחוקים, לא נודע לי אם הצליח ביד ראסקין חפצו לכתוב ספר עפ"י החומר שאסף. אך מסופקני מאד אם עלה הדבר הזה בידו, ע"כ אמרתי: הבה אציל משני הכליון את זכר יושבי שקלאב, עיר ואם בישראל במשך מאה שנה, עפ"י החמר המעט הזה שאפשר לבנות ממנו איזה בנין, כי מי יודע אם לא תבוא באחד הזמנים שרפה ח"ו ותשמיד את הפנקס הנ"ל, או שני העכברים תשולהנה בו, או סס ועש יאכלוהו, ויקרה אותו כמקרה כל פנקסאות קהלות ישראל שאבדו לדאבון לבב כל חוקרי קדמוניותינו.

חנה עלי להעיר את אזן הקורא שרושמי שמות הנפטרים בשקלאב לא דקדקו בקביעות השנים, וכפי הנראה היה דרכם לרשום את שם הנפטר בפנקס ימים רבים אחרי הקברו וכתבו עפ"י זכרונם, וע"כ לא יתאימו ימי השבוע אל ימי החדש בהרבה מקומות מאד, לכן בכל מקום שמצאתי טעות כזאת הצבתי סימן השאלה, אך לא תקנתיה, כי אי אפשר לדעת אם טעה הרושם ביום השבוע או ביום החדש. — עוד חסרון אחד נמצא בהפנקס הזה, והוא, שהרושמים לא הבדילו בין החיים למתים, ובכל פעם שנפטר הבן על פני אביו, לא הוסיפו אל שם האב „ברכת החיים" המלים „נרו יאיר", או „ישמרהו צורו", כנהוג בפנקסאות אחרים. והדבר הזה הוא מכשול גדול על דרך החקירה לחקור עפ"י שמות הנפטרים השתלשלות המשפחות מדור לדור. ובכ"ז התאמצתי להפיץ מעט אור בהערותי ובהוספותי אשר נתתי בסוף הספר על תולדות המשפחות הבאות בפנקס הזה, שהנני נותנו לפני הקורא.

שלמה ברמן

הופיל, סנחם אב תרי"ז.

אייזינשטאט

תר"ז. ה' ה' טבת. — פייע כלת מ' מיכאל אייזינשטאט.

בהרב־בהגאון.

תקל"ב. י"ב כסליו. מוהר"ר ישראל בהרב מוהר"ר נחום.
תקל"ג. כ"ו תשרי. מוהר"ר שאול בהגאון מוהר"ר בנימין.
תקמ"ז. ה' ז' טבת. מוהר"ר בער בהרב מוהר"ר פסח.
" ש"ק י"ב ניסן. מוהר"ר זלמן בהרב מוהר"ר יעקב.
" א' יוד סיון. מוהר"ר אברהם בהגאון מוהר"ר שמואל.
" עש"ק ה' אב. מוהר"ר צבי הירש בהרב מ' יעקב.
תקמ"ט. ד' כ"ז אייר(?). דבורה בהרב מוהר"ר שמואל מקריטשוב.
תק"ן. ג' כ' כסליו. רבקה א"מ שאול בהגאון.
" א' כ"ז ניסן. אשת מ' נטע בהרב מו"ה צדוק סגל.
תקנ"ב. א' דסוכות. מו"ה משה בהרב מו"ה מרדכי.
" ד' ו' אדר. מוהר"ר זלמן בהרב מו"ה נחום חתן מ' יחזקאל.
תקנ"ד. א' כ"ח מנ"א. מו"ה זלמן במוהר"ר שאול בהגאון.
תקנ"ז. א' כ"ח תשרי. מוהר"ר ראובן בהרב מ' שמואל כ"ץ.
" ב' כ"ט תשרי. מו"ה נטע בהרב מ' צדוק הלוי.
" א' י"ט מרחשון. מו"ה . . . . בהרב מו"ה צדוק הלוי.
" ד' ז' אייר. מ' חאסי' במו"ה יוסף בהרב דחאסלאוויץ.
תקנ"ח. ש"ק ח"י טבת. מוהר"ר אברהם במוהר"ר בנימין בהגאון.
" ש"ק כ"ח שבט(?). חיי' בהגאון מוהר"ר אביגדור.
" ד' כ"ג אייר. דבורה בת מ' יחזקאל אשת מוהר"ר עבערל.
" ג' כ' תמוז. ר' יחיאל מיכל בהרב אביגדור.
תקנ"ט. עש"ק ד' תשרי. מוהר"ר צבי בהרב מו"ה יעקב.
" ה' בדר"ח חשון. צניה בת ר' שלמה א"מ יודל בהרב.
" ג' י"ג אדר א' (?). אשת מו"ה יעקב במו"ה צבי בהרב.
" א' כ"ד אב. דבורה א"מ זלמן ב"מ בער בהגאון.
" עש"ק כ"ט מנ"א. ר' יוזל בהגאון מו"ה ישכר בער.
תק"ס. ש"ק כ"ח טבת. פרומא א"מ שמעון במו"ה חיים במו"ה ירוחם בהרב.
" א' כ"ח שבט. מוהר"ר משה בהגאון מו"ה ישכר בער.
" ט"ז אייר. מוהר"ר שמחה בהרב מו"ה משה חתן הגאון מו"ה בער מסלוצק.

תקס"ד. ב' י"א סיון. מאַריאַשע בהרב מ' אהרן מאריאשעס.
תקס"ה. ש"ק א' דסוכות(?). פייגה בהגאון מ' ישכר בער.
" ב' י"א תמוז. ליבע בהגאון מ' שמואל מווילנא.
" ב' ד' אלול (?). מוהר"ר שמואל בהרב מוהר"ר יצחק אייזק מעברין.(?)
" ש"ק ח"י סיון. מוהר"ר משה בהרב מוהר"ר העניך הרב דפרוזין.
תקס"ו. ש"ק בדר"ח אייר. מוהר"ר ארי' בהרב מוהר"ר בונים.
תקס"ז. ש"ק כ"ה אדר ב'. מוהר"ר נטע בהרב מוהר"ר בונים.
תקס"ח. ה' י"ד סיון. ר' ליב במוהר"ר אברהם אחיו של הגאון מוהר"ר אלי' מווילנא.
תקע"א. ג' ג' ניסן (?). באתי' במו"ה שאול בהרב.
" ה' א' דחוהמ"פ. ר' ירחמיאל בהרב מוהר"צ.
תקע"ב. עש"ק ט"ז אדר(?). הרבני מו"ה חיים בהגאון.
" ש"ק א' דפסח. מו"ה חיים במו"ה זאב חתן מ' יצחק בהרב מו"ה בונים.
תקע"ג. א' י"ז טבת. צערני בת מ' חיים כלת מו"ה אהרן בהגאון.
תקע"ד. א' ח"י אייר. טאובה בהרב מ' מיכל.
תקע"ה. ר"ח שבט. מלכה במו"ה דוד חלפין בהרב.
תקע"ז. ב' י"ח סיון. שפרה ב"מ שאול בהרב מ' דוד.
תקע"ח. עש"ק ה' אדר ב'. מוהר"ר יצחק במוהר"ר מיכאל בהרב.
" עש"ק ער"ח תמוז. מ' אבלי בהרב הגאון מו"ה שלום.
תקע"ט. ה' כ' אדר ב' (?!). מוהר"ר אברהם עבערל בהרב.
תק"פ. א' ט"ו סיון. דבורה ב"מ ארי' ליב כלת מו"ה חיים בהגאון.
" ה' כ' סיון (?). מו"ה שאול בהגאון מוהר"ר אברהם.
" א' כ"ב סיון. לאה בת הרב מוהר"ר יעקב מווילנא.
" עש"ק י"ז מנ"א. הרבני מ' שמואל חתן מ' גרשון חסיד (עי' חסיד).
תקפ"א. ב' ר"ח אב. ר' נתן ב"א של ר' מנחם נחום במו"ה נתן במוהרי"ל.
תקפ"ד. ה' ב' טבת. בתולה נכד (!) הרב מו"ה שמואל מקאברין.
תקפ"ו. ב. ה' חשון. פרומה א"מ שמעון במו"ה איסר בהרב.
תקפ"ז. עש"ק ט"ו כסליו. א"ר נטע בר' שלמה בר' נטע בר' צדוק בהרב.
" ג' י"ב אדר ב'(?!). מוהר"ר צבי בהרב ר' בנימן [ריבעלעש].
" א' ב' מנ"א (?). מוהר"ר יוסף במוהר"ר שאול בהגאון.
תקפ"ח. יום ב' ג' תשרי. הרבני מוהר"א אבלי בהרבני מו"ה יהושע העשל בהגאון.
" א' י"ג כסליו. מו"ה מיכאל בהרב.
" ד' ח' טבת. אשת ר' ישראל עבערלש בהרב.
" א' כ"ה שבט. מו"ה צבי במו"ה עבערל בהרב.
" כ"ד סיון. שרה במו"ה חיים בהגאון.
תקפ"ט. ג' ה' כסליו. בת מוהר"ר אביגדור ב"מ יעקב זבולן בהרב.

"	ש"ק י"ח סיון (?).	מרקה אשת הלל במ' יעקב זבולן.
תק"ץ.	ד' ד' טבת.	מ' יודל במ' יצחק בהרב (חסידים).
"	ש"ק ט"ו אייר.	יוטא ב"מ אהרן בהגאון.
"	ב' כ"ו אייר (?).	יוטא אשת ר' אביגדור ב"מ יעקב זבולן בהרב.
תקצ"א.	ש"ק ו' חשון.	מוהר"ר סענדר בהרב מ' אהרן.
תקצ"ג.	עש"ק כ"ז סיון.	העניא בת מוהר"ר משה בהרב.
"	ב' כ"א תמוז.	ר' שלמה בר' יצחק בהרב מ' צדוק.
"	ה' ו' אלול (?).	באתי' ב"מ איסר בהרב.
תקצ"ד.	ה' ח' של פסח.	רחל אשת מוהר"ר איסר בהרב.
"	ש"ק כ"ח ניסן (?).	מו"ה דוד בהרב.
תקצ"ז.	ז' אב.	איטקע א"ר יצחק בהרב מו"ה בונים.
"	ה' כ"ה מנ"א (?)	ר' שלמה ב"ר יצחק בר' בונים.
תקצ"ח.	ה' כ"ז תשרי.	שרה בהרב מוהר"ר הלל.
"	כ"ו שבט.	פייגה בר' שמעון בהרב מו"ה איסר.
"	ש"ק כ"ג סיון.	מוהר"ר בנימן בהרב מו"ה משה מקלעצק.*
ת"ר.	ב' ו' כסליו (?).	ר' יצחק ב"מ בונים בהרב.
"	א' ט"ו שבט (?).	שרה אשת ר' מאיר בר' יעקב זבולן בת הרב מו"ה אלי' ריבלין.
ת"ר.	ו' ימים בחדש סיון.	זיסלע בהרב מוהר"ר גרשון.
תר"ג.	עש"ק ג' דחוהמ"ס.	מ' שמעון בהרב מ' איסר.
(תר"ג ?)	— — — —	העניא ב"ר אהרן בהגאון א"ר אלי'.
תר"ד.	עש"ק בדר"ח כסליו.	גיטל בת הרב מחאסלאוויץ א"ר י"ק*) ביחווער כ"ק.
תר"ז.	א' ח' סיון.	ביילא בהרב מוהר"ר הלל במוהר"ר בנימן [ריבלין].
תר"ח.	י"ט אדר א'.	אסתר בהרב מו"ה נתן נטע.
"	ה' י"א אייר (?).	ראסיע בהרב מו"ה נתן נטע.
"	א' ח' תמוז.	שרה במו"ה יצחק בהרב מ' בונים.
תר"י.	ב' י"ח כסליו.	ר' ליב בר' שמחה נכד הרב סלוצקער.
תרי"ב.	ב' ח' חשון.	ר' רפאל בהרב נתן נטע.
תרט"ז.	א' ח' ניסן.	פייגל בת מוהר"ר זלמן בהרב מוהר"ר הלל [ריבלין].
"	ד' י"ח ניסן.	ר' מרדכי במו"ה שמעון בהרב.
תרכ"ח.	ד' יוד מנ"א.	ר' חיים בר' יהודה ליב ראש ישיבה בביהמ"ד ר"ג.
בלי פרט.	—	מוהר"ר ישראל בהרב מו"ה משה כ"ץ מקריטשוב.
"	"	ר' מאיר בהרב מוהר"ר יעקב זבולן.
"	" ה' עשרה בטבת.	ר' דוד בהרב מו"ה איסר.
"	" ה' י"ג אדר ב'.	מוהר"ר נחמן במוהר"ר העשל בהגאון [ר' נחמן סירקין]

*) ר"ת: יעקב קאפיל. —

ביחווער.

תקנ"א. ה' ח"י אדר [ב'].	רבקה במו"ה יעקב כ"ץ ביחווער.
תקס"ו. ב' ג' אייר.	גיטל במו"ה שמואל כ"ץ ביחווער.
תקס"ח. ה' ב' דשבועות.	מו"ה יהושע חתן מו"ה יוסף ביחווער.
תק"ע. ש"ק ער"ח סיון.	ר' יוסף בר' יעקב בהרב מ' יוסף ביחווער.
תקע"א. ב' ה' אייר.	ציפה ב"מ שמואל כ"ץ ביחווער.
תקע"ב. (צ"ל תקע"ג) ג' ה' אדר א'.	הינדה ב"מ חיים כ"ץ ביחווער.
תקע"ה. ש"ק כ"ה אלול.	העניע בת מ' אביגדור כ"ץ ביחווער.
תקפ"ב. ה' ב' שבט.	בחור אביגדור במו"ה שמעון ביחווער.
" ה' ג' ניסן (?).	דינה במו"ה חיים כ"ץ ביחווער.
תקפ"ד. ג' כ"ט כסליו.	יענטע בר' שמעון ביחווער.
תקפ"ה. ד' ח' טבת.	אסתר במו"ה חיים כ"ץ ביחווער.
" ב' ט"ו אלול.	מוהר"ר שמעון במוהר"ר אלחנן חתן מ' שמואל ביחווער.
תק"ץ. ג' ו' כסליו (?).	מוהר"ר יעקב במו"ה שמואל כ"ץ ביחווער.
תקצ"א. ד' י"ג טבת.	ציפה ב"ר יעקב כ"ץ ביחווער.
" א' ט"ו תמוז.	ר' משה אחיו ש"ר יעקב ביחווער.
" א' ער"ח אב.	מו"ה חיים במו"ה יעקב כ"ץ ביחווער.
תקצ"ג. ב' ז' תשרי.	אסתר ב"ר יצחק ביחווער.
תקצ"ד. ב' כ' אדר ב'.	ר' יואל ב"ר יהושע ביחווער.
תקצ"ה. ש"ק כ' אדר.	שאסי' אשת ר' שמשון ביחווער.
תקצ"ז. ה' כ"ז שבט.	פייגה ב"ר זאב ביחווער.
ת"ר. ש"ק ר"ח חשון (?).	מ' משה ב"מ זאב ביחווער דאפוטאט.
תר"א. ב' ער"ח אלול.	ר' ליב ב"ר יעקב כ"ץ ביחווער.
תר"ג. ג' ו' תמוז.	מו"ה אביגדור במו"ה שלמה כ"ץ ביחווער.
תר"ד. עש"ק בדר"ח כסליו.	גיטל בת הרב מחאַסלאוויץ א"ר י"ק כ"ץ ביחווער.
תר"ז. ש"ק י"ג תשרי.	פייגה ב"ר יעקב כ"ץ ביחווער.
" ש"ק כ"ה אדר.	ר' אברהם בר' חיים דינעש ביחווער.
תר"י. ד' ער"ח אלול.	באסי' בר' יעקב כ"ץ ביחווער.
(תרי"ג ?).	ר' משה במו"ה חיים במו"ה יוסף ביחווער.
תרי"ז. כ"ט שבט.	שמואל במוהר"ר שמשון ביחווער.
תרכ"ג. עש"ק ז"ך כסליו.	ר' שלמה בר' יהושע ביחווער.
תרכ"ד. ש"ק כ"ד כסליו.	חיי' נכד (?) מ' שמשון ביחווער.
בלי פרט. כ"ד סיון.	ר' אביגדור בר' זאב ביחווער.
" " ד' כ"א טבת.	איידא ב"מ יוסף ביחווער.
" " ער"ח ניסן.	בחור אייזק בר' שמואל ביחווער.

בעל־הגלוסקא.

תקפ"ג. ג' י"ג ניסן. אשת ר' שמואל חיים בלאגלוסקי (=בעל־הגלוסקא).
תקפ"ד. ה' י"ג טבת (?). ר' יוסף חייט בעל הגלוסקא.

בראזקעש.

תקע"ה. א' דר"ח טבת. חאסי' במוהר"ר יצחק בראזקעש.

ברלין.

תקצ"ח. ג' ט' חשון. ר' יוסף בהרב מו"ה צבי ברלין.
תר"א. ה' ר"ח טבת (?). מו"ה אהרן במו"ה יעקב ברלין.
(תר"ח?) ה' י"ח מנ"א. באסי' אשת ר' משה ברלין.
(תרי"ח?). ר' שמואל במו"ה נתן נטע ברלין.
תרכ"ד. י"ד אדר. פורים. שפרה בת מו"ה נפתלי צבי הירש ברלין אשת ר' נטע מרדחין.

גר־צדק.

תקמ"ו. ב' דפסח. מו"ה יצחק גר־צדק.
תקמ"ט. ד' ד' טבת (?). אשה לאה גיורית.

דיין.

תקנ"ד. ד' כ"ד סיון. מיכלע א"מ יעקב דיין.
תקנ"ו. ב' כ"ח סיון. מוהר"ר ישראל במו"ה חיים כ"ץ דיין.
תק"ס. ב' ט"ז טבת. רוזא ב"מ יעקב א"ר שמואל דיין.
תקס"ד. ה' ב' כסליו. מוהר"ר שמואל דיין במו"ה ארי' ליב.
" ג' כ' תמוז (?). בת ר' ארי' וואלפער מלמד, א"ר צבי במוהר"ר שמואל דיין.
תקס"ו. ש"ק כ"ה אדר. מוהר"ר יעקב דיין במו"ה יחזקאל כ"ץ.
תקע"א. ג' י"ג טבת (?). ר' בער במו"ה יוזל במעלר (?) חתן ר' יעקב דיין.
תקע"ד. ה' ט"ו אייר. הרבני מו"ה יוסף בהרב מוהר"ר שמואל דיין.
" ערב שבועות. אשת ר' ליב בהרב מוהר"ר שמואל דיין.
תק"פ. ב' ה' ניסן. מוהר"ר חיים במוהר"ר ירוחם אחיו של ר' יוזפא דיין.
תקצ"ב. ש"ק י"ז אדר א'. מו"ה יחזקאל דיין במו"ה חיים [ראשקעש, אחי ר' יצחק].
" א' כ"ג אדר ב'. ביתה (?) פערלי ב"מ יחזקאל דיין.
תקצ"ז. ז' אייר. ר' אלי' בהרב מו"ה יחזקאל דיין.
תר"א. כ"א מנ"א. גרונה בת ר' שמעון ד"ץ.
תר"ה. ב' י"ב שבט. מ' אלכסנדר ד"ץ ב"מ אהרן [זעליג].

תר"ח. י"ג טבת.	מוהר"ר יוסף בהרב מ' דוד כ"ץ במו"ה אליעזר ד"ץ ומ"ץ.
תר"ט. א' כ"ח אייר.	ר' אלי' נכד הרב ר' יעקב כ"ץ דיין.
תרי"ח. ה' ב' סיון (?).	ייענטע א"ר נטע דיין.
תר"ן. ב' ה' אייר (?).	מוהר"ר זאב דיין במוהר"ר שאול.
בלי פרט.	הרב מו"ה נטע דיין.

דישאטניק.

תקנ"ח. עש"ק ז' אדר.	ר' יהושע חותן ר' אברהם דישאטניק.
תקע"א. ש"ק ה' ניסן.	ר' ירוחם דישאטניק.

הארבולקע.

תקע"ג. ג' ט"ז אייר (?).	באסי' הארבולקע.

הורוויץ.

תקנ"א. ב' יוד שבט (?).	אסתר בהרב מ' יהושע לוקמינר חמות ר' פלטיאל.
תקפ"ב. ג' י"ב אדר.	לאה בת הרב מ' יהושע הלוי הורוויץ לוקמינר אשת ר' פלטיאל.
תקצ"ב. ד' ר"ח אייר (?).	מ' מיכל במו"ה דוד סגל הורוויץ.
תקצ"ה. ב' ער"ח ניסן.	ר' אליעזר יצחק בר' אבא הורוויץ.
תקצ"ז. עש"ק ט"ז כסליו.	אשת ר' פנחס בר' יעקב יוקל הורוויץ מעה"נ.
" ש"ק ב' טבת.	ר' דובער במו"ה יוקל הורוויץ סג"ל.
תקצ"ט. א' כ"ד טבת.	ר' שניאור זלמן בר' מנחם נחום הורוויץ.
(תקצ"ט ?). ה' י"ג ניסן.	ר' משה בר' יוקל הורוויץ מעה"נ.
ת"ר. עש"ק בדר"ח אדר[ב].	מ' יודא ב"מ יואל הלוי הורוויץ מקאנטאר.
תר"ט. ג' ו' תמוז.	ר' דוד בר' הערץ הלוי הורוויץ בר' יודא מקאנטאר.
תר"ן. יום ג' ה' אדר.	הרב ר' יהושע בר' צבי הורוויץ [אבד"ק שקלאב].
בלי פרט.	הרב המפורסם מו"ה יהושע במו"ה שמואל הלוי הורוויץ לוקמינר.
" "	ר' צבי בהרב הגדול ר' יהושע הורוויץ מטשעריקוב (אב"ד הנ"ל).

הלוסקין.

(תרכ"ג ?). ב' כ' שבט.	בער בר' יהושע הלוסקין.

הרב.

תקמ"ה. ג' ג' אלול.	הרב מוהר"ר נתן במוהר"ר יוסף מקאמניץ.
תקמ"ט. א' ט' מרחשון.	הרב מוהר"ר שמואל כ"ץ מקריטשוב.

תק"ן.	ד' י"ג טבת.	הגאון מו"ה שלום הרב דפאסול.
"	ש"ק ט' טבת (?).	הגאון מוהר"ר ישכר בער במוהרי"ל (ונקבר בין קבר חותנו מו"ה זלמן ריבעלעש ובין קבר אביו מוהרי"ל).
תקנ"ד.	עש"ק ז' תשרי.	הרב מו"ה זעליג בהרב מו"ה מרדכי מקאמניץ.
תקנ"ט.	ה' ג' טבת (?).	פערלא אשת הרב מ' בונים.
תק"ס.	ה' כ"ג אדר.	רייזה ב"מ יוזל אלמנת הרב מ' אברהם במ' שאול.
תקס"ג.	א' ז' שבט.	הרב מוהר"ר גרשון בהגאון מו"ה זלמן.
תקס"ה.	א' ער"ח טבת.	הרב המופל' מו"ה העשל בהרב מו"ה נחמן [סירקין].
תקס"ז.	ה' כ"ו סיון.	מוהר"ר מענדל שהיה יושב בביהמ"ד הרב מוהר"ר בנימין.
תקס"ח.	עש"ק ח' טבת.	הרב מו"ה בונים בהרב מ' ברוך [בענדט].
תקס"ט.	ב" ח' אייר.	הרב מו"ה חנוך העניך במו"ה שמואל.
תק"ע.	ג' ח' תמוז.	ביילה ב"מ נפתלי הערץ אשת הרב מו"ה יעקב ב"מ משה ב"מ יוזל.
תקע"א.	ד' ג' חשון.	פייגה במו"ה שלום הרב דפאסול.
תקע"ה.	ג' ו' תשרי.	הרב מו"ה גרשון חתן מו"ה משה ב"מ מרדכי.
תקע"ט.	עש"ק ח' אדר.	הרב מוהר"ר אברהם מראוויץ.
תקפ"ד.	ב' ט"ו אייר (?).	הרב מו"ה יעקב בהרב דקרופל.
תקפ"ח.	ה' י"ט סיון (?).	הרב מו"ה יעקב ב"מ דוד שטריזיווער.
תקפ"ט.	ה' ב' אדר א'.	הרב מ' איסר בהרב מו"ה משה.
תר"ז.	א' י"ג אייר (?).	אשת הרב ר' ליב בליניצר.
תר"ח.	ב' ה' תמוז (?).	שפרה בת הרב מוהר"ר איסר.
תרי"ז.	ג' כ"א מנ"א.	העניע בת הרב מוהר"ר איסר.
תרי"ח ?		ר' יוסף בר' אברהם (ריטב"א) מבליניץ.

וואלפער.

תקס"ד.	ג' ב' תמוז (?).	בת ר' ארי' וואלפער מלמד א"ר צבי במוהר"ר שמואל דיין.

זאלקינד.

ת"ר.	ה' כ"ח כסליו.	רבקה בר' צבי לוריא אשת ר' ליב זאלקינד.

חסיד.

תקס"ב.	ב' כ"ט שבט.	מ' יוסף ב"מ שמואל חתן מ' גרשון חסיד.
תקס"ז.	ב' צ"ג.	מו"ה אברהם במו"ה יוסף במו"ה שמואל במו"ה גרשון חסיד.
תקע"ו.	ש"ק בדר"ח חשון.	העניע בת מ' גרשון חסיד שהיתה אשת הרב מ' צבי מ"ץ.

תק"פ. עש"ק י"ז מנ"א. הרבני מ' שמואל חתן מ' גרשון חסיד.
תקפ"ב. ש"ק ר"ח ניסן. א"מ שמואל חתן מ' גרשון חסיד.

טריווש.

תר"ב. ט' אלול. ר' גרשון בר' נחום טריווש.
תר"ב. ט' טבת. מוהר"ר נחום ב"מ שלמה זלמן טריווש.
בלי פרט. ר' זלמן ב"ר שלמה לוריא נכד ר' נחום טריווש.
" " הבחור שבתי בר' גרשון טריווש.

יפה.

תקנ"ג. ד' י"ט אייר. מוהר"ר צבי במוהר"ר יהושע יפה.
תק"ס. ה' כ"ה שבט. רבקה ב"מ פייויש א"מ ישראל יפה.
" ד' ב' דחוהמ"פ (?). מוהר"ר ליב במו"ה יהושע יפה.
תקס"ז. ב' כ"ג סיון. מוהר"ר אברהם חתן חורגו של ר' מרדכי יפה.
תק"ץ. א' כ"ח תשרי. ר' צבי בר' ישראל יפה.
תקצ"א. ב' ט"ז תמוז. אשה חוואלע בר' ישראל יפה.
תרי"ג. ש"ק כ"ה חשון (?) באתי' שימעס אשת ר' אלי' יפה.
תרי"ד. ב' י"ט טבת (?). ר' אבלי בר' יהושע יפה.
בלי פרט. ש"ק יוד אייר. מו"ה איסר בר' פלטיאל יפה.

יחנת.

תר"ח. עש"ק ו' מנ"א (?!) רבקה אמו של הגביר מ' יידל יחנת.

כ"ץ.

תקמ"א. ג' כ"ז אדר ב'(?). פערלא אמו של מוהר"ר הלל כ"ץ.
תקצ"ב. אדר"ח כסליו. ר' אברהם בר' הלל כ"ץ.

לבן.

תקע"ג. ש"ק י"ג תשרי. גיטה אשת ר' מאיר לבן.

לוריא.

תקצ"ד. א' דחוהמ"פ. מו"ה יחזקאל במו"ה נתן לוריא.
תקצ"ט. ג' י"ד סיון (?). מ' אהרן ב"מ זאב לוריא ממאהליב.
ת"ר. ד' כ"א כסליו (?). רבקה בת ר' צבי לוריא אשת ר' ליב זאלקינד.
תר"א. א' כ"ז ניסן. וויטא כלת מוהר"ר צבי לוריא.
(תר"ב) ?). ר' צבי לוריא חותנו של הרב ר' איסר.
תר"ד. עש"ק כ"ו ניסן (?). מ' יידל ב"מ נחמן לוריא.
תר"ז. עש"ק י"ג טבת. רבקה בר' דן יצחק לוריא.

תר"ז. ב' דר"ח תמוז. שצערי במו"ה צבי הירש לוריא.
תר"ח. ו' טבת. חיי' בר' פישל אשת משה לוריא.
תרי"ב. ר' דן יצחק בר' אהרן לוריא.
(תרי"ב ?). ב' דשבועות. שרה אשת קלמן לוריא.
תרי"ג. ב' כ"ח תשרי. רחל אלמנת אידל לוריא.
(תרי"ד ?). בתולה אסתר בת מו"ה קלמן לוריא.
תרט"ז. ב' י"ד אדר ב' (?). מיכלא אשת דוד לוריא.
תרי"ז. כ"ב חשון. אסתר בת יעקב אהרן לוי"א.
תרי"ט. ב' י"ב אייר. לאה אשת יונה לוריא מעה"נ.
תרכ"א. ערב פסח. חיים יוסף בר' אלי' לוריא.
תרכ"ב. י"ח אדר. בתולה שפרה גוטא נכד (!) יונה לוריא.
תרכ"ד. כ"ה אדר. משה בן חיים לוריא.
" ד' ט"ו אדר ב'. אסתר אשת אהרן לוריא.
תרכ"ה. ש"ק ט"ז סיון. אייזק בן צבי לוריא.
תרכ"ו. ז"ך חשון. ר' יונה בר' חיים לוריא.
תרכ"ז. ג' ה' אב. אלמנת ר' דוד לוריא.
תר"ם. ד' ט' שבט (?). ר' אהרן בר' צבי לוריא.
בלי פרט. — ד' הושע"ר. אסתר בת אייזק לוריא מעה"נ.

לנדא.

תרמ"ז. ג' ד' חשון. הרב מו"ה חיים לאנדא חתן הגביר ר' שלמה מאנעשזאהן.

מגיד.

תקנ"ו. עש"ק ח' אדר ב'. פראדה אשת הרב מ' בער מגיד.
תק"ס. ב' ט"ז טבת. הרב מו"ה נחמן בהרב מו"ה אברהם מגיד.
תקס"ו. ה' א' שבט (?) מוהר"ר יוסף מגיד מע"י [עיר ישנה — רישקאווקע].
תקס"ז. ה' ו' תשרי. אשת מוהר"ר יוסף מגיד.
" ה' ט' כסליו. מוהר"ר יהודא בהרב מו"ה מרדכי מ"מ דפאצעס (דפו"צ ?).
" ש"ק י"ג אדר א'. מוהר"ר הלל במוהר"ר יוסף מגיד מע"י.
" ש"ק ב' דשבועות. מוהר"ר מרדכי חתן מו"ה פייוויל מגיד דעה"נ.
תקע"א. א' י"ד חשון. מ' אהרן בהרב מ' יעקב מ"מ דחו"ל.
תקע"ג. ב' כ"ד חשון (?). תמרה אשת ר' אבדהם בהרב מו"ה אהרן מגיד.
" א' כ"ג אייר. מוהר"ר עזרא מגיד דע"י.
תקע"ו. א' כ"ז אדר. הרב מו"ה ברוך מגיד בהרב מוהר"ר יהודא.
תק"פ. ח' ניסן. אשת הרב מ' ברוך מגיד.
תקפ"ז. ה' י"ב טבת. מוהר"ר אבלי בהרב מו"ה שלמה מגיד דפ"ץ.

תק"ץ. ש"ק ט"ו אייר.	ר' ליב בהרב מו"ה אהרן מ"מ.
" ד' ב' אלול (?).	אשת ר' חנן מגיד.
תקצ"ג. ג' . . . טבת.	בתולה בת מ' אלחנן מ"מ דח"ל.
תקצ"ז. ד' חשון.	רחל בר' דוד בר' אהרן מ"מ דח"ל.
תקצ"ח. א' דר"ח אדר.	בחור בנימן נכד אייזק מ"מ.
תר"ב. א' י"ג טבת.	לאה אלמנת מו"ה אבלי מ"מ דפ"ץ.
" א' י"ט שבט.	מ' יודא ב"מ יעקב ב"מ אהרן מ"מ.
תרי"א. ד' בדר"ח אדר ב'.	בת מ' אבלי מ"מ דפ"ץ.
תרט"ו. ד' ג' אדר.	הענ"א בת הרב מ' משה מ"מ.
תרכ"ט. ד' אדר.	ר' אייזק מ"מ.

מרפיס.

תקכ"ז. א' כ"ד טבת.	מוהר"ר חיים במוהר"ר צבי מדפיס.
תקפ"ז. ג' כ"ו חשון (?)	בחור שמואל בר' נחום מדפיס.
תק"ץ. ה' י"א תשרי.	ר' נחום בר' שמחה בונים מדפיס.

מ"ץ.

תקמ"ו (?). א' כ"ד חשון.	הרב מו"ה מאיר בהרב מו"ה משה כ"ץ מ"ץ.
" ב' ג' ניסן (?)	חיי' א"מ אהרן בהרב מוהר"ר יעקב מ"ץ.
תק"ן. א' כ"ז ניסן.	מוהר"ר רפאל במו"ה אליעזר מ"ץ דעה"נ.
תקנ"ג. עש"ק כ"ד אב.	הבחור יצחק במו"ה אליעזר מ"ץ דעה"נ.
תקנ"ד. ש"ק ח"י טבת.	קריינה א"מ . . . . בהרב מ' יעקב מ"ץ.
" ה' ו' אדר א'	ר' שלום בר' מרדכי מ"ץ.
" א' ז' אדר ב'.	ר' שלום גיסו של ר' צבי מ"ץ.
תקנ"ה. ג' כ"ד כסליו.	אשת מו"ה אהרן בהרב מ' יעקב מ"ץ.
תק"נ"ז. עש"ק כ"ו אדר.	מו"ה שלמה במו"ה אליעזר מ"ץ דעה"נ.
תקנ"ח. ב' ט' ניסן.	מוהר"ר יצחק בהרב מ' צבי מ"ץ.
תקנ"ט. א' כ"ח שבט.	יוטא ב"מ חיים זעליג א"מ צבי מ"ץ.
תקס"ג. עש"ק ט"ז אייר (?).	אסתר במו"ה משה במו"ה יעקב מ"ץ.
תקס"ו. ש"ק י"ג שבט.	אסתר במוהר"ר שמחה חתן הרב מו"ה בער מץ.
" ה' כ"ז אייר.	מוהר"ר משה בהרב מו"ה צבי מ"ץ.
תקס"ז. א' י"ט מנ"א.	צבי הירש חתן מ' מאיר צייטליס מ"ץ.
תקס"ט. עש"ק יוד טבת(?).	פעסי' א"ר משה בהרב מ' יעקב מ"ץ.
" ג' י"ב סיון (?)	מוהר"ר אשר בהרב מוהר"ר יעקב מ"ץ.
תקע"א. עש"ק כ"ז תמוז.	מוהר"ר שמשון בהרב מ' אהרן מ"ץ.
תקע"ב. עש"ק י"ט אייר.	שרה ב"מ סענדר בהרב מוהר"ם מ"ץ.
תקע"ד. ער"ח אדר.	מ' מאיר ב"מ משה בהרב מו"ה מאיר מ"ץ.
" ה' י"ד אדר (?).	מוהר"ר הערץ בהרב מ' צבי מ"ץ.

תקע״ד. ה׳ י״ג ניסן (?).	עלקא בהרב מו״ה פייוויש מ״ץ דעה״נ.
תקע״ה. א׳ ב׳ דחוהמ״ס.	מו״ה משה בהרב מו״ה יעקב מ״ץ.
״ ג׳ י״ג אייר.	מוהר״ר ליב בהרב מוהר״ר אהרן מ״ץ.
תקע״ו. ש״ק בדר״ח חשון.	העניע בת מ׳ גרשון חסיד שהיתה אשת הרב מ׳ צבי מ״ץ.
תקע״ז. א׳ ו׳ ניסן.	כלת מו״ה ליב בהרב מוהר״ר אהרן מ״ץ.
תקע״ח. א׳ י״א תשרי.	מו״ה יהודא במו״ה משה ב״מ יעקב מ״ץ.
תקע״ט. ג׳ ט׳ אייר.	הרב מו״ה נחמן מ״ץ דעה״נ בהרב מו״ה יחזקאל.
תקפ״ב. ד׳ ה׳ תשרי (?).	מו״ה פייויל מ״ץ דעה״נ ב״מ אלי׳.
״ ה׳ י״ט אלול.	מרים אמו של מ׳ שלמה בהרב מו״ה מאיר מ״ץ.
תקפ״ג. ש״ק בדר״ח אייר.	נחמה רחל במו״ה אבלי מ״ץ דפ״ץ.
״ ה׳ אדר״ח אלול.	הרב מוהר״ר אהרן בהרב מו״ה יקותיאל סג״ל מ״ץ.
תקפ״ד. ג׳ כ״ד כסליו (?).	גיטל בהרב מ׳ צבי מ״ץ.
תקפ״ה. ש״ק י״ג אייר (?).	חיי׳ במוהר״ר נחמן מ״ץ דעה״נ.
תקפ״ו. ד׳ כ׳ ניסן (?).	לאה אשת מ׳ נחמן מ״ץ דעה״נ.
תקפ״ז. עש״ק ג׳ חשון.	מרגלית בת הרב מו״ה פייוויש מ״ץ דעה״נ.
״ א׳ כ״ח שבט.	ר׳ שבתי חתן ר׳ בער במו״ה נחמן מ״ץ דעה״נ.
״ ג׳ אדר״ח אדר.	הרב מוהר״ר קלמן מ״ץ דע״י (דעיר ישנה, רישקאווקע).
תקצ״א. ד׳ כ״ה תמוז.	ר׳ שלמה בהרב מו״ה מאיר מ״ץ.
תקצ״ב. ש״ק ז׳ כסליו.	הרב מו״ה בצלאל הרב דקאפוליע.
תקצ״ג. ג׳ ט״ז שבט.	ר׳ אברהם בר׳ מאיר מ״ץ.
תקצ״ט. ש״ק כ״ה חשון(?).	ר׳ זאב בר׳ אורי׳ מ״ץ דע״י.
תר״ב. ד׳ ה׳ אדר (?).	דבורה ב״מ משה אלמנת מ׳ זאב מ״ץ.
תר״ד. ה׳ כ״ו אייר (?).	שרה רבקה אשת המנוח מ׳ אהרן מ״ץ.
(תר״ו ?).	דבורה בת ר׳ גרשון מ״ץ.
תר״ו. ד׳ ט״ז טבת.	מ׳ ישראל צבי בהרב מו״ה נחום מ״ץ דקאפוסט.
״ ב׳ דר״ח אלול.	מ׳ אלחנן ב״מ יצחק ד״ץ ומ״ץ דח״ל.
תר״ח. ג׳ כ״ה תשרי.	הר״ר גרשון בר׳ קלונימוס זצ״ל מ״ץ.
תרי״א. ד׳ ו׳ אלול.	פריידא בת זאב מ״ץ דע״י (דעיר ישנה).
תרי״ג. ו׳ אייר.	ר׳ בנימן בר׳ שמואל מ״ץ מדובראוונא.
תר״ך. כ״ב אייר.	הרב מוהר״ר זלמן מ״ץ בן אדמו״ר ר״ג.
(תרכ״ב?) ש״ק בדחוהמ״ס(!).	מו״ה משה בהרב מו״ה זאב מ״ץ דע״י.
תרמ״ד. ג׳ כסליו.	ר׳ אליעזר בהרב מ׳ יודל מ״ץ.
תר״ן. יום ה׳ י״ג חשון.	הרב המ״ץ אברהם דוב בר׳ יצחק שמשון מע״י.
בלי פרט.	הרב מ׳ דוד ב״מ אליעזר ד״ץ ומ״ץ.
״ ״	א״מ מאיר מ״ץ.

מרגליות.

ותקנ"ד.	עש"ק יוד טבת מוהר"ר ליב במוהר"ר אייזק מרגליות.
תקנ"ט.	ש"ק ט"ז כסליו. מו"ה פייוויש בהרב מ' יצחק מרגליות מ"ץ דעה"נ.
"	עש"ק ב' דר"ח אד"ב. מ' אליעזר בהרב מ' יצחק מרגליות.
תקס"ד.	ה' ט"ו כסליו (?). הרב מוהר"ר ישכר בער מ"מ דפ"ץ בהרב מוהר"ר יצחק מרגליות.
"	ה' ו' אייר (?). מרים בת מוהר"ר שלמה מרגליות.
תקע"ב.	א' י"ט אדר(?). מוהר"ר אייזק במהר"ר שמואל מרגליות.
תקע"ג.	עש"ק י"ו שבט (?). חייענקע ב"מ אברהם מרגליות.
תק"פ.	עש"ק בדר"ח אלול. פייוויל במו"ה אברהם מבוצאן גיסו של ר גרשון בר' מרדכי מרגליות.
תרי"ט.	ה' סיון. ר' אליעזר בר' מרדכי מרגלין־צייטליס.

סירקין.

תקמ"ט.	ש"ק י"ט סיון. מו"ה יעקב בהגאון מוהר"ר נחמן סירקין.
תקס"ד.	ה' ג' ניסן. בתו של ר' אביגדור ב"א של הרב מוהר"ר העשל סירקין.
תקס"ה.	א' ער"ח טבת. הרב המופל' מו"ה העשל בהרב מו"ה נחמן סירקין.
תקע"ז.	ה' ער"ח סיון. רבקה ב"מ נחמן בהרב מ' העשל בהגאון [סירקין].
תקפ"ה.	ב' א"ח של פסח. חונה במו"ה יצחק בהרב מו"ה העשל בהגאון.
תקפ"ז.	ג' י"ח אייר. מוהר"ר יהושע העשל במו"ה ליב סירקין.
תקפ"ח.	יום ב' ג' תשרי. הרבני מוהר"א אבלי בהרבני מו"ה יהושע העשל בהגאון.
תקצ"ד.	ג' י"א שבט. שרה במו"ה אליעזר סירקין.
(תקצ"ד?)	ב' י"ג אדר ב'. מו"ה נחמן בהרב מ' העשל בהגאון [סירקין].
"	עש"ק כ"ד אייר(?). ר' העשל בר' יוסף סירקין.
תקצ"ה.	ד' כ"ד אדר. צייטה בת ר' נחמן סירקין.
תקצ"ח.	ה' יוד ניסן. שפרה גיטל בר' יוסף סירקין.
"	ה' יוד ניסן. ליבע בת ר' ליב סירקין.
תר"ח.	ג' יו"ד תמוז. דוד ב"מ יודל סירקין.
תרי"ב.	יום א' כ' אייר. יעקב בר' יוסף סירקין.
(תרי"ח?)	ב' ט' תמוז. ליפשע אלמנת מ' יודל סירקין.
תרכ"ד.	ש"ק כ"ה תמוז. קריינא כלת יוסף סירקין.
בלי פרט.	ב' דחוהמ"פ. נעחה אשת ר' יעקב סירקין.
"	ב' ג' אדר ב'. מינדה בת ה' ליב סירקין.

סלאנים.

תרמ"ו.	כ"ה מנ"א. מ' איסר ב"מ אליעזר סלאנים.

עפשטיין.

תרי"א. ש"ק ט' אלול. ליפמאן הלוי עפשטיין [בהר"ר גרשון הלוי עפשטיין מדריבין].

פוזנר.

תקנ"ו. א' ג' אב. מו"ה נחמן במוהרי"ל פוזנר.
תקס"ד. ב' י"ז שבט. ר' בער חתן ר' אברהם פוזנר.
" א' ח' ניסן (?). זלטה אשת ר' אברהם פוזנר.
" ב' י"ז ניסן (?). שרה ב"מ אברהם [פוזנר].
תקס"ה. ג' ב' דשבועות. מוהר"ר אבלי במו"ה נתן במוהרי"ל פוזנר מסמילאן.
תקס"ו. א' ב' סוכות (?). מוהר"ר סעדי' במו"ה נחום פוזנר.
תקס"ט. ה' כ"ז שבט (?). מוהר"ר אברהם ב"מ מרדכי פוזנר.
תקע"ט. ש"ק ער"ח כסליו. מאסי' אשת ר' ליב בר' אברהם פוזנר.
תקפ"ג. כ"ז חשון. ר' ליב בר' אברהם פוזנר.
תקצ"ו. עש"ק ח' אדר. חנה בת ר' דוד פוזנר.
תר"ח. ג' כ"ט כסליו. כלת מו"ה זלמן ריבלין בת ר' דוד פוזנר.

פינס.

תקמ"ו. א' יוד טבת. שיינה אחות ר' גרשון פינס.
תקנ"ז. עש"ק ב' כסליו. מלכה אשת מוהר"ר גרשון פינס
" ג' י"ג כסליו. מ' מרדכי במ' צבי פינס.
תקס"ז. עש"ק כ"ח שבט. מו"ה . . . . . במו"ה גרשון פינס.
תקס"ט. א' י"ג סיון. בת ר' יעקב בר' גרשון פינס.
" ג' ז' אב (?). ר' יצחק בר' מרדכי פינס.
תק"ע. ג' כ"ז תשרי (?). ר' פייויל בר' גרשון פינס.
תקע"ח. ב' ב' תמוז. מו"ה צבי במו"ה גרשון פינס.
תקע"ט. ב' כ"ח תמוז (?). רחל במו"ה ישכר בער אשת ר' יוסף בר' גרשון פינס.
תק"פ. עש"ק ו' טבת. לאה אשת ר' צבי פינס.
תקפ"ב. ש"ק ח' של פסח. האנעלע בת מו"ה יוסף פינס.
תקפ"ה. ז' כ"ה חשון (?). ר' יוסף בר' גרשון פינס.
תקצ"ח. עש"ק י"א טבת(?). ר' יצחק בר' מרדכי פינס.
תר"א. י"ב מנחם אב. אסתר לאה בר' צבי פינס.
תר"ח. ב' כ"ג תמוז. מ' דוד ב"מ יצחק פינס.

פראדקעש-פראדעש. —

תקס"ג. ש"ק י"ח אדר. מו"ה יוסף במו"ה יהושע פראדקעש.
תקפ"א. ב' ער"ח כסליו. העניע במו"ה יוסף פראדעש.

פרומעש.

תקס"ב. עש"ק ח' כסליו.	פרומה אלמנת מו"ה פייוויש פרומעש.
תקפ"ג. ה' ח' ניסן.	מו"ה יואל במו"ה יוסף פרומעש.

פריידעש.

תקע"ח. ג' ג' ניסן (?).	מו"ה אלי' במו"ה מרדכי פריידעש.
תקפ"ו. ג' ט"ז אייר.	ר' יעקב במוהרי"ל פריידעש.
תקפ"ח. א' י"א שבט.	יוטא בר' יוסף פריידעש.
" ש"ק י"א סיון.	חנה בר' מרדכי פריידעש.
תק"ץ. ד' כ"ה תשרי (?!).	בת ר' שמואל פריידעש.
תקצ"ג. עש"ק י"א תמוז.	אשת ר' שמואל פריידעש.
תר"ב. עש"ק כ"ח מרחשון.	ר' זעליג ב"מ שלמה פריידעש.
תר"ח. ד' ט"ו אלול.	פרומא בר' יוסף פריידעש.

צייטלים-צייטלין.

תקמ"ו. ש"ק י"ב תמוז.	העניע בהרב מו"ה יוסף מבלויניץ.
תקמ"ז. ד' ה' ניסן (?).	מרים במוהר"ר צבי צייטליס.
תקמ"ח. ד' ג' כסליו.	הבחור יודל במו"ה ישראל במו"ה משה צייטליס.
" ג' י"ז תמוז.	מוהר"ר משה בהרב מו"ה יודל (נקבר אצל קבר הרב דבלויניץ).
תקמ"ט. א' י"ט שבט.	העניא במו"ה צבי צייטליס.
תק"ן. עש"ק ד' ניסן.	פרומא בת הרב מ' יוסף מבלויניץ (נקברה בב"ע הישן אצל קבר גיטל ב"מ יוסף אשר נפטרה בשנת תק"ג).
תקנ"א. ב' ט"ז תמוז.	אשת מו"ה חיים במו"ה צבי צייטליס.
תקנ"ג. ה' יוד תמוז.	חי' במוהר"ר אליעזר צייטליס.
תקנ"ד. א' ב' דסכות.	האסי' במוהר"ר ישראל צייטליס.
תקנ"ה. ש"ק כ"ה שבט.	מוהר"ר צבי במוהר"ר משה צייטליס.
" א' יוד אב.	רייזל אשת מו"ה זאב במו"ה ישראל צייטליס.
תקנ"ו. א' ג' כסליו.	חנה במו"ה צבי אשת מו"ה סענדר במו"ה ישראל צ...
" עש"ק י"ז אדר"א.	מלכה מסמיליאן שהיתה בבית הנגיד מוהר"ר נחמן במו"ה משה צייטליס.
תקנ"ז. ד' י"ז תשרי.	שרה בהרב מו"ה נחום אשת מו"ה אליעזר צייטליס.
תקנ"ח. ג' ה' מרחשון (?).	מוהר"ר יהודא במוהר"ר צבי צייטליס.
" ג' ט' אלול.	מוהר"ר ישראל במוהר"ר צבי צייטליס.
"	מוהר"ר שבתי במוהר"ר יהודא צייטליס.
תקנ"ט. י"א אלול.	כלת מוהר"ר נחמן צייטליס.
תק"ס. ג' י"ז טבת.	מו"ה שמשון בביהמ"ד האשה ראסי' במוהר"צ צ.....

תק"ס. ג' ד' דחוהמ"פ. ראשקע במוהר"ר צבי צייטליס.
תקס"א. ש"ק כ"ד טבת. מוהר"ר ב"מ צבי חתן הרב מו"ה מאיר מ"ץ צייטליס.
תקס"ג. ב' ב' טבת. רחל בת הרב מוהר"ר משה צייטליס.
" א' כ"ב טבת. חיי' במוהר"ר צבי צייטליס.
תקס"ד. ש"ק כ' חשון. מו"ה אלכסנדר סענדר במו"ה ליב צייטליס.
תקס"ה. ג' י"ח חשון. מוהר"ר נחמן במוהר"ר משה צייטליס.
" ג' ג' כסליו. מוהר"ר ישראל במוהר"ר נחמן במוהר"ר משה צייטליס.
' ש"ק כ"ד שבט (?). מו"ה משה במו"ה יצחק חתן הרב מוהר"ר מאיר צייטליס.
" ב' כ"ו אדר א'. בבית של מו"ה שמואל במו"ה צבי צייטליס.
" ד' כ"ה ניסן. גיטל במו"ה צבי במו"ה משה צייטליס.
" א' כ"ד תמוז. מוהר"ר מרדכי במוהר"ר אליעזר צייטליס.
תקס"ו. ש"ק ט' אלול. חיי' אשת מו"ה נחמן במוהר"ר משה צייטליס.
תקס"ז. ה' ד' דחוהמ"ס. מו"ה צבי במו"ה חיים מאסלאקיער צייטליס.
" ה' ט"ז כסליו. מוהר"ר ליב במוהר"ר משה צייטליס.
" ב' אדר א'. רחל במוהר"ר משה צייטליס.
" ד' שביעי של פסח. גיטל במוהר"ר משה צייטליס.
' עש"ק אדר"ח אייר. חנה בהרב מוהר"ר מאיר צייטליס.
" ד' ח' אב. מוהר"ר יוסף במוהר"ר מרדכי במוהר"ר אליעזר צייטליס.
" א' י"ט מנחם אב. מוהר"ר צבי הירש חתן מוהר"ר מאיר מ"ץ צייטליס.

תקס"ח. ה' כ"ז תשרי. ביילה במו"ה הלל אשת ר' ישראל צייטליס.
" א' ח' חשון (?). מו"ה חיים במו"ה צבי צייטליס.
" ש"ק כ"ה כסליו. מוהר"ר ישראל במוהר"ר משה צייטליס.
תקס"ט. ג' י"ז כסליו. מערקה בת מו"ה מרדכי בר' אליעזר צייטליס.
" א' ב' דפסח. סימקה במוהר"ר משה צייטליס.
תק"ע. א' ב' דחוהמ"פ. מרים במ' אברהם פרץ*) נכד הרב מוהר"ר יהושע צ...
" ד' י"א סיון. מוהר"ר אליעזר במוהר"ר מרדכי צייטליס.
" ג' ח' תמוז. ביילה במו"ה נפתלי הערץ אשת הרב מו"ה יעקב במו"ה משה במו"ה יודל צייטליס.
" ש"ק כ"ו תמוז. אשה בבית הנגיד מו"ה משה במוהר"ר יהושע צ.....
" ש"ק כ"ה מנ"א. הרב מ' יעקב ב"מ משה ב"מ יודל צייטליס.
תקע"א. ה' א' דחוהמ"פ. ר' ירחמיאל בהרב מוהר"ר צבי צייטליס.

---

*) הוא אברהם פרץ, הקבלן העשיר שהשתמד, חתנו של הגאון השר ר' יהושע צייטליס מאופציץ בעל "הגהות חדשות" על הסמ"ק. —

תקע"א. ב' ד' סיון. מוהר"ר יידל במוהר"ר מרדכי צייטליס.
" ד' א' דשבועות. שטערנה במו"ה משה ח"מ מאיר צייטליס.
תקע"ב. עש"ק ב' דר"ה. האדע שהיתה בבית הנגידה חיי' אשת ר' ישראל צ....
" עש"ק י"ט אייר. שרה במו"ה סענדר במוהר"ם מ"ץ צייטליס.
תקע"ג. עש"ק י"ד שבט. הרב מו"ה משה בהרב מוהר"ר יהושע צייטליס.
" ב' ג' אייר. ניסקע במו"ה חיים צייטליס.
" ה' ז' אלול. מו"ה צבי במוהר"ר זאב צייטליס.
תקע"ד. ה' ח' מנ"א (?!). מרים במו"ה שמעון אשת ר' יודל במו"ה צבי צייטליס.
תקע"ה. ה' כ"ז חשון. חיי' אשת ר' ישראל צייטליס.
תקע"ח. ד' ז' שבט. חיי' שרה במו"ה צבי צייטליס.
" ד' כ"ח אלול (?!). צייטה במוהר"ר חיים צייטליס.
תק"פ. א' ה' טבת (?). ר' משה במוהר"ר סענדר במוהר"ר יהודה ליב צייטליס.

תקפ"א. ד' כ"ד מרחשון. מוהר"ר שמואל במוהר"ר צבי צייטליס.
תקפ"ב. ג' יוד אלול. בחור ב"ר צבי צייטליס.
תקפ"ג. ג' כ"ב שבט (?). בחור צבי במו"ה נחום במו"ה צבי במו"ה ליב צייטליס.
" ש"ק כ"ח שבט (?). בחור בר' יודל בר' יהושע צייטליס.
תקפ"ד. ש"ק כ"ט טבת(?). רחל במו"ה צבי צייטליס.
" עש"ק ער"ח תמוז. גוטה ב"מ שמעון אשת ר' יודל צייטליס.
" אשה בבית ר' משה חלפין בר"מ צייטליס.
תקפ"ה. עש"ק כ"ז שבט (?). מוהר"ר אביגדור במוהר"ר צבי צייטליס.
" כ"ה מנחם אב. מו"ה צבי במוהר"ר ישראל צייטליס.
תקפ"ו. ב' י"ד אדר א'(?). מו"ה יודל ב"מ נחמן במו"ה משה צייטליס.
תקפ"ז. ג' ב' דר"ה. מוהר"ר נחמיה במוהר"ר צבי צייטליס.
" א' י"ט אדר. ר' משה נכד מוהר"ר יוסף צייטליס.
תקפ"ח. ד' ח' טבת. מו"ה חיים במוהר"ר יודל צייטליס.
" ג' י"ג שבט. מוהר"ר יוסף במוהר"ר ישראל צייטליס.
" א' ט"ז (אדר או אב ?). מוהר"ר שמואל במוהר"ר צבי צייטליס.
" ש"ק ער"ח ניסן. פייגה בת מוהר"ר חיים צייטליס.
" א' ד' ניסן (?). ר' צבי בר' ליב במו"ה משה צייטליס.
" א' א' דפסח. ר' יונה בר' יהושע צייטליס.
תקפ"ט. ביילה בבית ר' יודל צייטליס.
" ג' כ"ז אדר א' (?). בחור ארי' בר' יודל צייטליס.
" עש"ק ער"ח ניסן. חאסי' אמו של ר' יוסף צייטליס.
תק"ץ. ד' כ"ד תשרי. דבורה בר' ישראל צייטליס.
" ב' כ"ה שבט (?). ר' יואל סרסור במו"ה .... ישראל במוה"ר ר' משה צייטליס.

תקצ״א. א׳ י״ד אדר.	אחות ר׳ יוסף צייטליס.
〃 ה׳ ט״ז אלול.	ר׳ משה בר׳ יודל צייטליס.
תקצ״ב. ג׳ כ״ז אדר א׳.	איסר בר׳ חיים צייטליס.
〃 ד׳ כ״ו אדר ב׳.	ר׳ זאב במוהר״ר ישראל צייטליס.
תקצ״ג. ד׳ י״ח סיון.	חיים בר׳ שמואל צייטליס.
תקצ״ד. ה׳ י״ג תשרי.	ר׳ משה בר׳ שמואל צייטליס.
〃 י״ב יוד שבט.	רבקה במוהר״ר משה צייטליס.
תקצ״ה. ש״ק י״ג אדר.	בחור בן ש״ר שמואל בר׳ צבי צייטלין.
〃 א׳ כ״ה אלול (?).	בחור זלמן בר׳ שמואל צייטליס.
תקצ״ז. כ״ז תשרי.	חאסי׳ בר׳ שמואל צייטלין.
〃 ז׳ טבת.	מלכה אשת ר׳ חיים צייטלין.
תקצ״ח. עש״ק ב׳ אייר.	מרים בת ר׳ מרדכי צייטלין.
〃 ש״ק כ״ד אייר.	ר׳ אורי׳ בר׳ יודל צייטלין.
תקצ״ט. כ״ח ניסן.	רחל בר׳ ירחמיאל צייטלין.
תר״א. יום ה׳ ג׳ ניסן.	רבקה אשת ר׳ ירחמיאל צייטלין.
תר״ד. א׳ ג׳ אייר (?!).	פראדה במוהר״ר מרדכי צייטלין.
〃 ג׳ ח׳ תמוז.	פערלי בר׳ חיים צייטליס.
〃 ש״ק מנחם אב.	בחור בר׳ מאיר צייטליס.
תר״ה. עש״ק י״ז טבת.	ליפשע בר׳ צבי צייטלין.
〃 ש״ק י״ג אדר ב׳.	מנחם נחמן בר׳ ליב צייטלין.
〃 ט״ו ניסן.	גיטל אשת ר׳ יצחק חתן ר׳ אבלי צייטלין.
תר״ז. ש״ק י״ח אדר.	ר׳ יהודא ידל בר׳ יוסף צייטלין.
תר״ח. ש״ק כ״ה טבת.	פרומה אסתר אשת ר׳ משה צייטלין.
〃 א׳ בדר״ח תמוז.	ר׳ מענדל צייטלין.
〃 ב׳ ט״ז תמוז.	מוהר״ר שמרי׳ במוהר״ר משה צייטלין.
〃 ב׳ י״ח אב (?).	ר׳ אליעזר בר׳ מרדכי במו״ה ירחמיאל צייטלין.
תר״ט. כ״ז תמוז.	מו״ה משה במו״ה מענדל צייטלין.
תר״י. ב׳ י״ז סיון.	ר׳ יודל בר׳ יהושע צייטלין.
תרי״א. עש״ק ט״ו טבת.	ר׳ צבי בר׳ מרדכי צייטלין.
תרי״ג. ה׳ ער״ח מנ״א.	חוה נכד יוסף צייטלין.
תרי״ד. כ״ה אלול.	ר׳ צבי בר׳ שלמה צייטלין־קישעס.
תרט״ו. ד׳ תשרי.	ר׳ יוסף בר׳ שלמה צייטלין קישעס.
〃 י״א ניסן.	ר׳ אברהם אבלי בר׳ משה צייטלין.
〃 עש״ק ... אלול.	איטקע בת מו״ה זאב במוהר״ר ישראל צייטלין.
תרי״ז. א׳ ג׳ כסליו.	זעליג במו״ה שמואל צייטלין.
〃 ה׳ כסליו.	ר׳ יעקב בר׳ יודל צייטלין.
תרי״ח. ח׳ כסליו.	חנה בת שלמה צייטלין.
〃 כ״ט טבת.	רבקה בת ר׳ בער צייטלין.

תרי"ח. ש"ק י"ח אייר (?). שיינה בר' ישראל צייטלין.
" ג' ו' אלול (?). מו"ה מאיר בר' סענדר צייטלין.
תרכ"ב. ר"ח ניסן. קיסע בת מוהר"ר צבי בר' נחמן צייטלין.
תרכ"ה. ו' כסליו. חנה רבקה בת נח צייטלין.
תרכ"ז. ש"ק ב' טבת (?). שרה במו"ה משה צייטלין.
" ז' של פסח. ליפשע אלמנת משה צייטלין.
תרכ"ח. עש"ק ג' חשון. טעמא בת ר' מענדל צייטלין.
" י"ג טבת. גיטל בת אורי' צייטלין.
תרמ"ד. עש"ק ז' אייר. מו"ה יחזקאל במו"ה משה צייטלין.
בלי פרט. בחור זלמן במו"ה יחזקאל צייטלין.
" " פייגיל כלת סענדר ליב צייטלין.
" " הבחור מו"ה סענדר במו"ה ישראל צייטלין.
" א' א' דר"ח אלול. חנה במו"ה ישראל צייטלים.

קאנטאר.

ת"ר. עש"ק בדר"ח אדר [ב]מו"ה יודא במו"ה יואל מקאנטאר.
תר"ט. ה' ו' תמוז (?). ר' דוד בר' הערץ הלוי בר' יודא מקאנטאר.

קיסר.

תקמ"ד. ב' ט' תמוז. סימקה חמות ר' אהרן בן קיסר.
תקמ"ז. עש"ק י"ז כסליו. ר' אהרן בר' משה קיסר.
תקע"ז. ב' דר"ח כסליו(?!). רבי ברוך קיסר.

קישעס.

תקס"ז. אשה שהיתה בבית ר' צבי קישעס.
תקע"ב. ב' י"א אדר. אשה בבית מוהר"ר צבי קישעס.
תקפ"ה. כלת הנגיד ר' צבי קישעס.
תקצ"ה. עש"ק כ"ז תמוז. חיי' ב"ר איסר קישעס.
תר"ד. ה' כ"ה תמוז (?). בתולה בת ר' זלמן בר' איסר קישעס.
(תר"ד ?). שרה בת צבי פרומעס כלת חיה קישעס.
תרי"ב. כ"ב חשון. מ' יודל חוה קישעס.
" ה' י"א אלול. חיי' אשת פייוויל קישעס.
תרי"ד. כ"ה אלול. ר' צבי בר' שלמה צייטלין־קישעס.
תרט"ו. ד' תשרי. ר' יוסף בר' שלמה צייטלין־קישעס.
תרי"ז. א' כ"ה טבת (?). אשת מרדכי בר' צבי קישעס.
תרי"ח. ש"ק י"ד כסליו. איטקע אלמנת איסר קישעס.
תרי"ט. עש"ק כ"ו אדר ב'. מירקע אשת ר' שמואל קישעס.
תרכ"א. יעקב דן בר' צבי קישעס.

תרכ"ג. ג' כ"ה אדר (?). פייוויל בר' צבי קישעס.

ראטנער.

תקצ"ח. כ"א אייר. ..... של ר' צבי בר' אלכסנדר ראטנער.
תר"ב. ב' י"ד שבט (?). ר' יצחק ב"מ צבי ראטנער.
תר"ה. ש"ק ו' מנ"א. עטא בת ר' צבי ראטנער.
תר"ו. ד' י"ט חשון. מו"ה צבי הירש ב"מ נחמי' ראטנער.
תר"ז. ד' ד' חשון (?). אשת ר' בער ראטנער.
" ד' ט"ו אייר (?). טייבל גיטל בת ישראל ראטנער.
עש"ק ו' אייר (?). יוסף ב"מ אלכסנדר ראטנער.
תרי"ט. א' ט"ז אדר א'. מירל בת ר' צבי ראטנער.
תרכ"ב. ד' כסליו. חיים בר' יצחק ראטנער.
" ז' של פסח. ישראל בר' צבי ראטנער.
תרכ"ג. ג' סיון. סנדר בן ישראל ראטנער.

ראשקעס-ראסקין.

תקמ"ח. ד' כ"א אייר. רחל אשת ר' יודא ראשקעס.
תק"ע. ה' כ' שבט. מו"ה יונה ב"מ נחמן אחיו של הרב מ' משה ראשקעס.
" א' כ"ג אייר. מינקע במו"ה אלי' במו"ה זלמן ריבעלעש אשת ר' יצחק ראסקין.
תקע"ה. ב' כ"ג תמוז. ר' מרדכי בר' יואל שמש בביהמ"ד של מ' יצחק ראסקין.
תקע"ז. ב' ער"פ. איידלה ב"מ חיים בהרב מ' משה ראשקעס.
תקע"ח. עש"ק כ"א אדר א. מוהר"ר יצחק בהרב מ' משה ראשקעס.
תקפ"ו. ה' כ"א אדר ב'. מ' אברהם ב"מ יצחק ראשקין.
תקצ"ב. ג' י"ז כסליו. משה יצחק במו"ה שעפטל ראשקין.
תקצ"ג. ד' יוד שבט. הינדא אחות מו"ה יצחק ראשקעס.
תקצ"ד. ד' כ' טבת. פערלא בהר"ר גרשון הלוי עפשטיין מדריבין א"ר דוב ראסקין.
תקצ"ו. ה' י"א אייר. ר' יצחק בר' פייוויל בר' יצחק בהרב משה ראשקעס.
תר"ד. ג' יוד אייר (?). ר' דוד בר' משה ראסקין.
תר"ו. א' ט' חשון. מלכה אמו של ראובן ראשקין.
" ד' ז' אדר (?). ביילה אשת ר' מאיר אחיו של ר' יוסף ראשקעס.
תר"ח. ב' ט"ו תמוז. מו"ה שמרי' במו"ה משה צייטלין ח"מ ישראל ליב ראסקין.
תרי"ד. א' דסכות. ר' ישראל ליב בר' אברהם ראסקין.
" ב' ח' חשון (?). מרים בת מ' אלי' כלת דוב בר' יוסף ראסקין.
" י"ד ניסן. ר' שמואל בר' אברהם ראסקין.

תרכ"ג. ש"ק י"ב טבת. איידלה בר' ליב אמו ש"ר יהושע ראסקין.
תרכ"ד. ה' יוד סיון (?). הבחור גרשון צבי ב"ר נחמן אליעזר ליפמאן ראסקין.
תרכ"ה. כ"ז טבת. ר' דוב בר' יוסף ראסקין.
" עש"ק כ"ט טבת. שמרי' בן דוב ראסקין.
[תרל"ב. רחל לאה בר' גרשון מדריבין הנ"ל, אשת ר' דוב ראסקין].
תרמ"ט. ב' ער"ס (?). ר' נחמן אליעזר ליפמאן בר' דוב ראסקין.
בלי פרט. יולדת דרייזה בת ר' בער ראסקין [א"ר יחזקאל מעבל מטאלאטשין].

רויזעש.

תקמ"ו. ב' כ"ד אדר ב'(?). מו"ה משה במו"ה זלמן רויזעש.
תקמ"ז. ה' יוהכ"פ (?). בת ר' גרשון ב"מ בער רויזעש.
תקנ"ג. ב' כ"א שבט (?). שרה ב"מ יודל רויזעש.
" ה' כ"ז אייר. חיי' ביילא מברעסלי כלת מ' מענדל רויזעש.
תקנ"ח. עש"ק יוד אב. צבי' ב"מ מענדל רויזעש.
תקס"ה. ב' ג' דחוהמ"פ(?). מו"ה דוד במו"ה הלל רויזעש.
תקס"ז. עש"ק ד' דחהמ"פ(?) חנה א"ר גרשון רויזעש.
" ש"ק כ"ד ניסן. ליפשע במו"ה נתנאל כלת מוהר"ר יוסף רויזעש.
תקס"ח. ש"ק ה' ניסן. מו"ה איסר זקן שהי' דר בחצר הנגיד מו"ה מענדל ר...
" ב' כ"ט אייר (?). מו"ה בער במוהרי"ל רויזעש.
תקע"ד. ג' כ"ד תמוז. מוהר"ר זאב ב"מ ליב קרוב של ר' יוסף רויזעש.
תקע"ו. ה' י"ב כסליו. מו"ה ליב במו"ה יהושע רויזעש.
תקע"ז. ב' י"א סיון. דוואסיע בהרב מו"ה חיים אשת ר' יוסף רויזעש.
תקע"ט. ב' ד' אייר (?). מו"ה פייבל חתן מ' ליב במוהר"ר יהושע רויזעש.
תקפ"א. ד' כ"ו תשרי. צייטא במו"ה זאב כלת מוהר"ר מענדל רויזעש.
תקפ"ב. ה' ח' כסליו. מ' יהושע ב"מ בער רויזעש.
תקפ"ג. עש"ק י"ט שבט. חנה במו"ה גרשון במו"ה רויזעש.
תקפ"ה. אשה בהקדש שהיתה אצל הנגיד מ' מרדכי ב"מ יהושע רויזעש.
" עש"ק כ"ט טבת (?). מו"ה מאיר במו"ה יעקב רויזעש.
תקפ"ח. ש"ק כ"ד שבט. חנה גיטל במו"ה יעקב רויזעש.
תקצ"ב. א' י"ח אדר א'. שרה אמו של ר' הלל כ"ץ בבית ר' יוסף רויזעש.
תקצ"ה. ד' בדר"ח כסליו. רבקה בר' נחום בר' זלמן רויזעש.
" א' י"ז טבת. דבורה בר' יהושע רויזעש.
תקצ"ז. א' י"ד אדר א'. בת ר' הערץ בר' דוד היללת רויזעש.
תרי"א. ב' כסליו. מוהר"ר ידל רויזעש.
תרי"ב. ב' דפסח. מוהר"ר יעקב בהרב מ' יוסף רויזעת.

תרי"ט. ש"ק י"ז שבט.	חנה אשת צבי בר' זלמן רויזעש.
תרכ"ד. ר"ח ניסן.	חיי' אסתר בר' יוסף בר' מיכל בר' מענדל רויזעש.
תרכ"ט. ה' י"ב ניסן (?).	ר' מאיר בר' צבי רויזעש.

ריבעלעש־ריבלין.

תקמ"ח. ה' י"ז אדר ב'.	פייגא בת ר' זלמן ריבעלעש.
תקס"ד. א' כ"ג שבט.	מוהר"ר אלי' במו"ה זלמן ריבעלעש.
תקס"ו. ב' י"ט חשון.	רבקה ב"מ ישראל ב"מ שעפטל חתן ר' זלמן ריבעלעש.
תק"ע. ב' כ"ו ניסן.	לאה במוהר"ר זלמן ריבעלעש.
" א' כ"ג אייר.	מינקה ב"מ אלי' ב"מ זלמן ריבעלעש אשת ר' יצחק ראסקין.
תקע"ג. ב' י"ח טבת.	מוהר"ר ישראל במו"ה שעפטל הנקרא ר' ישראל ר' זלמנס ריבעלעש.
תקע"ה. (תקע"ג?). עש"ק י"ט אדר א'.	שרה ב"מ זלמן ריבעלעש.
(תקע"ג?) ד' ח' אדר ב'.	פעסי' ב"מ זלמן ריבעלעש.
תקפ"ו. ג' ט' אייר.	ר' יעקב בר' זלמן ריבעלעש.
תקצ"א. א' ב' דר"ה.	החתן כמר שניאור ב"מ יעקב ריבלין.
תקצ"ד. ה' כ"א טבת.	יוכבד ב"מ זלמן ריבלין.
תקצ"ז. ד' בדר"ח אדר ב'.	שרה בהרב מ' הלל אשת הרב מ' זלמן ריבעלעש.
תקצ"ח. ש"ק י"ז תמוז (?).	מ' מרדכי ב"מ צבי ריבלין.
ת"ר. א' ט"ו שבט (?).	שרה אשת ר' מאיר בר' יעקב זבולן בת הרב מו"ה אלי' ריבלין.
ת"ר. עש"ק ב' דר"ח אדר ב'.	ר' הלל בר' צבי ריבלין.
" ש"ק י"ב סיון.	בנימן בר' הלל ריבלין.
תר"ג. ט"ו טבת.	מו"ה פישל במו"ה אלי' ריבלין.
תר"ו. ב' כ"ד מרחשון.	ר' הערץ בהרב מ' זלמן ריבלין.
תר"ז. י"ד מנחם אב.	מו"ה זלמן במו"ה אלי' ריבלין.
תרי"ב. ב' דסכות.	חיי' אלמנת הלל בר' צבי ריבלין.
תרי"ד. ג' אב.	בחור דוד ב"מ מרדכי ריבלין.
תרכ"א. ט' אלול.	העניע בת דוד נכד (נכדת?) ר' הלל ריבלין.
תרכ"ז ד' אדר ב'.	דינה בת הרב מוהר"ר זלמן ריבלין.
תרכ"ט. כ' אב.	בחור צבי ב"מ מרדכי ריבלין.
בלי פרט. אסרו חג שבועות.	שרה אלמנת מו"ה פישל ריבלין.

ר"ם

תקמ"ו. ב' כ"ה שבט (?). בתולה מריים שהיתה בבית מ' צבי ר"ס.
תקמ"ז. א' יוד טבת. ראסקע בת מו"ה צבי ר"ס.
תקמ"ח. ב' י"ט שבט. הבחור ב"ח (=בן חורגו) של מו"ה שאול במו"ה חיים ר"ס.
תקמ"ט. ג' ד' ניסן. מו"ה נחום במו"ה צבי ר"ס.
תקנ"ג. י"ב סיון. העניע במו"ה אברהם ר"ס.
תקנ"ד. ש"ק כ"ד אדר(?!). מוסיע ב"מ צבי ר"ס.
תקנ"ח. ד' י"א טבת(?). אסתר במו"ה אברהם ר"ס, ונקברה בשורה הל"א בין בנה מו"ה משה ובין בתה מרים.
" ד' י"ב אייר (?). מו"ה סענדר במו"ה צבי ר"ס.
" ה' ט"ו תמוז (?). כלה חנה במו"ה נחום ר"ס.
תק"ס. עש"ק כ"ט תמוז. מו"ה זאב במו"ה משה ר"ס.
תקע"א. ב' י"ז שבט. פרומא פראדקעס במו"ה אברהם ר"ס.
תקע"ב. ה' ט"ז שבט. אשת ר' משה בע"ג (=בעל עגלה) אצל הנגיד מו"ה צבי ר"ס.
תקע"ד. ד' ג' אדר. העניע במו"ה סענדר ר"ס.
תקע"ה. ד' כ"ד אלול(?). מו"ה צבי הירש במו"ה אברהם ר"ס.
תקע"ז. ש"ק כ' אדר. ראסקע במו"ה סענדר ר"ס.
" א' כ"ז אב. מו"ה מנחם נחום במו"ה סענדר ר"ס.
תק"פ. ב' כ"ט טבת (?). גיטל אשת מו"ה צבי ר"ס.
תקצ"ה. ה' כ' טבת. ר' ישראל סענדר בר' משה ר"ס.
" ערב פסח. בן של ר' משה ר"ס.
" ב' כ"ד אייר (?). אהרן בר' משה ר"ס.
תר"ח. ד' אדר"ח אייר. בת ר' משה ר"ס.
תר"ט. ש"ק ח' ניסן. נכד מו"ה משה ר"ס.
תרט"ו. ש"ק כ"ט טבת (?). ר' שמואל בר' נחום ר"ס.

רש"ל.

תקע"ט. ב' כ"ז אלול (?). מחלה אשת מו"ה צבי רש"ל.
תקפ"ד. ב' ג' כסלו (?). בחור בן ר' .... חלפין רש"ל.
תקפ"ה. חאסי' בר' ליב בר' שלמה רש"ל.
תקפ"ו. ב' י"א אדר ב'. מו"ה סענדר בהרב מו"ה מאיר רש"ל.
תקפ"ח. ה' ג' דחוהמ"פ. החתן יהושע ב"מ צבי רש"ל.
תקצ"ה. עש"ק י"ז כסליו. בן ר' מאיר רש"ל.
" ה' א' דר"ח טבת. אשת ר' מאיר רש"ל.
ת"ר. ג' ט' אייר. מרים בר' ליב בר' שלמה רש"ל.
תרט"ו. עש"ק י"ט אדר. ר' צבי בר' מאיר רש"ל.

תרט"ז. ג' י"א אדר ב'.	ר' מאיר בר' ליב רש"ל.
תרכ"ה. ג' א' אדר (?).	ר' משה בר'.... רש"ל.
תרמ"ז. ב' א' דר"ח טבת.	ר' סענדר בר' מרדכי רש"ל.
(תרמ"ז ?).	נכד של ר' סענדר בר' מרדכי רש"ל.

שיק.

תקנ"א. ה' י"א אדר ב'.	מינדל אשת הרב מו"ה העניך שיק.
תקס"ה. ש"ק ח"י סיון (?).	מו"ה משה בהרב מו"ה העניך שיק הרב דפרוזין.
תקע"ג. ש"ק כ"ז אדר א'.	מוהר"ר בנימן בהרב מו"ה ליפמן בהרב מו"ה העניך שיק.
תק"ץ. ש"ק ט"ו אייר.	ר' יוסף בר' יו"ט ליפמן [שיק].
תר"ה. ג' מנ"א.	ר' יוסף חתן ר' הלל שיק.
תר"י. י"ב אייר.	ר' שלמה זלמן בר' שמואל ליב שיק.

שעפטל.

תקס"ו. ב' י"ט חשון.	רבקה ב"מ ישראל ב"מ שעפטל ח"מ זלמן ריבעלעש.
תקע"ג. ב' י"ח טבת.	מוהר"ר ישראל במוהר"ר שעפטל, הנקרא ר' ישראל ר' זלמנס.
תקפ"ו. עש"ק ז' ש"פ.	מו"ה יוסף ב"מ פייוויל שעפטל.
תקצ"ד. א' ז' אדר [א].	כלת ר' צבי בר' ישראל שעפטיל.
תקצ"ה. ש"ק כ"ז חשון.	רבקה בר' אפרים אשת ר' זאב שעפטל.
תקצ"ז. ד' ו' טבת.	פעסי' כלת ר' ישראל שעפטיל.
" ג' י"ג אלול (?).	לאה סימע בר' צבי שעפטל.
ת"ר. א' כ"ב אלול.	ר' צבי בר' ישראל שעפטל.
תר"ב. א' כ"ה (תשרי? חמוז?).	ר' זאב בר' ישראל שעפטל.
תר"ג. ד' ג' דחוהמ"פ.	גיטל ביילא בר' צבי שעפטל.
" ה' י"א אייר.	חיי' בת מוהר"ר יצחק שעפטל.
תר"ז. ש"ק ז' טבת.	בחור אברהם רפאל במו"ה נחמן במו"ה זלמן במו"ה ישראל שעפטל.
" ב' כ"ב שבט.	שפרה א"ר זלמן בר' ישראל שעפטל.
" ש"ק ט"ו אייר.	ביילא בת זלמן שעפטל.
תר"ח. ז' תמוז.	ישראל בר' נחמן שעפטל.
תרי"ב. ש"ק כ"ה שבט (?).	אשת פייוויל שעפטל.
" כ"ו תמוז.	פייגל בת מו"ה זלמן שעפטל אשת מאיר פוזנר.
תרט"ו. ד' כ"ז טבת.	סימע פייגה בת מו"ה הלל שעפטל.
תרי"ח. כ"ה תשרי.	מוהר"ר אפרים במו"ה זאב שעפטל.
תר"ך. ד' (!) י"ז תמוז.	מו"ה בער בר' אפרים בר' זאב שעפטל.
בלי פרט.	מו"ה זלמן במו"ה ישראל שעפטל.

שמערלינג.

בלי פרט. עש״ק י״ט אדר. ר׳ שמרי׳ בר׳ יצחק שמערלינג.

שצאגיל.

תקע״ט. עש״ק כ״ה טבת. ר׳ צבי חייט שצאגיל.

ש״ש.

תקפ״ד. ש״ק ט״ז שבט (?). בלהה אשת ר׳ אלי׳ ש״ש (=שול שמש).

שיינעס.

תקע״ה. ב׳ דר״ח אדר ׳ב. בת מוהר״ר צבי שיינעס.
תקפ״א. עש״ק ב׳ שבט. לאה בהרב מוהר״ר אברהם שיינעס.
תקפ״ז. ב׳ כ״ה אלול. הרב מוהר״ר אברהם במו״ה צבי שיינעס.

תומרקין.

תקצ״ז. ג׳ כ״ו טבת. מו״ה יחזקאל ב״מ מרדכי תומרקין.
״ ה׳ י״ד שבט (?). מו״ה יוסף אחיו של ר׳ יחזקאל תומרקין.
תרי״ב. שמיני עצרת. מאיר בער בר׳ זאב תומרקין.
תרי״ד. א׳ י״ד אדר (?). כלת ר׳ זאלקינד תומרקין.
תרכ״ז. עש״ק כ׳ אדר ב׳. רייזל א״ר זאב תומרקין.

הערות

למשפחת אייזינשט

תר"ז, טבת. — ר' מיכאל המובא פה הוא בן הג"מ משה יעקב אבד"ק קלעצק וגבאי ארה"ק (היה חתן אחותו של הגאון השר מו"ה יהושע צייטליס מאוסציע מח' „הגהות חדשות" על הסמ"ק והוא הדפיס את הסמ"ק עם הגהות חדשות הנ"ל בקאפוסט בשנת תק"פ. עיין בהקדמה להגהות החדשות הנ"ל). בן הג"מ מיכאל אייזינשטט אבד"ק הנ"ל בא עה"ח על חומשי רש"ד בשנת תקמ"ד, בן הג"מ משה אבד"ק הנ"ל, הסכים ע"ס „כתנות אור" ועל חומשי רש"ד ביום אחרון ש"פ בש' תקמ"ד, בן הג"מ מיכאל אבד"ק הנ"ל הסכים על ס' „כתנות אור" ויש שם חדושי תורה משמו, בן הגאון המפורסם מו"ה מאיר אבד"ק שידלאווצי, פרוסטיץ ואייזינשטט מח' שו"ת „פנים מאירות" בג' חלקים וס' „כתנות אור" על התורה ועוד ספרים, בן הפרנס מו"ה יצחק ואמו היתה אחות רבנו הש"ך בת הג"מ מאיר הכהן אבד"ק אמסטיבאווי ודק' מאהליב ע"נ דניעפר תלמיד הסמ"ע ומהר"ם לובלין, והוא היה בן הג"מ משה הכהן אשכנזי דיין בפפד"מ.

לכנוי בהרב

תקס"ה, סיון.—מהמובא בזה אנו למדים לדעת שהיה להג"מ חנוך העניך שיק מ"ץ בשקלאב מלבד שני בניו: הג"מ יו"ט ליפמן שיק אבד"ק פרוזין והרב החסיד מ' פינחס שיק תלמיד הרב מלאדי בעל „התניא", עוד בן שלישי, והוא הר"ר משה שיק דנן.

תקס"ו, אייר. תקס"ז, אדר ב'. תקע"ב, אדר.—הר"ר אריה, הר"ר נטע והר"ר יצחק המובאים בשלשת המקומות הנ"ל הם בני הג"מ שמחה בונים בהר"ר ברוך בענדיט משקלאב תלמיד הגר"א ז"ל וזכרתיו להלן בהערותי לכנוי „הרב" (תקס"ח, טבת).

תקס"ח, סיון. — אבי הר"ר ליב המובא פה הג"מ אברהם הנודע בשם „ר' אברהם ראגאלער" אחי הגר"א ז"ל היה מ"מ בשקלאב, והניח אחריו חבורים בכ"י, ונדפס ממנו רק ספרו „מעלות התורה", מלקט ממאמרי חז"ל המדברים במעלות העוסק בתורה. (קאפוסט, תקפ"ח). — הוא הסכים ע"ס „באר אברהם" על שו"ע יו"ד מהג"מ אברהם בער בהר"ר שלמה אבד"ק ארשי (שקלאב תקמ"ג).

תקע"ט, אדר ב'. — הרה"ג ר' אברהם עבערל המובא פה הוא בן הגאון מוהר"ר דובער אבד"ק טאלאטשין.

תק״פ, סיון. — הר״ר שאול המובא פה הוא בן הגאון מו״ה אברהם ר׳ שאול׳ס משקלאב מח״ס ,,גאון אברהם״ והוא חלק א׳ מס׳ ,,שני המאורות״ שנשאר ממנו בכ״י, ומכיל חדושים בסוגיות הש״ס (אדעסא תרכ״ד). — מה שנוגע למשפחת ר׳ אברהם ר׳ שאול׳ס, היה, לפי השערתי, הר״ר שאול בהגאון מו״ה בנימין הנרשם לעיל בש׳ תקל״ג אביו של ר׳ אברהם ר׳ שאולס והנרשמה בש׳ תק״ן היתה אמו, והר״ר זלמן במוהר״ר שאול הנרשם בש׳ תקנ״ד היה אחיו של הג״מ אברהם, כנ״ל.

תקפ״ז, מנחם אב. — הר״ר יוסף זה הוא, לפי״ד, בן בנו של ר׳ אברהם ר׳ שאול׳ס.

תקפ״ח, טבת. — הר״ר ישראל זה הוא בן הג״מ אברהם עבערל הנ״ל, בן הג״מ דובער אבד״ק טאלאטשין.

תקפ״ח, שבט. — הר״ר צבי זה הוא בן הג״מ אברהם עבערל הנ״ל והיה חתנו של הר״ר זאב וואלף סלאבאדקער משקלאב.

תק״ץ, טבת. — המלה ,,חסידים״ שנוספה פה מורה שבשקלאב היתה עדיין המריבה בין ,,החסידים״ ומתנגדיהם חזקה מאד עד כי הוקצה מדור מיוחד בביה״ק ל,,חסידים״ לבדם לבלי יתערבו במתנגדיהם.

למשפחת ביחאווער

תק״ע, סיון. — לפי סדר הזמנים נראה, כי הר״ר יוסף, אבי ר׳ יעקב ביחאווער המובא פה, הוא אבי משפחת ביחאווער, או ביחאווסקי, הכהנים, שהסתעפה לשני ענפים: הא׳ — בעיר נאָווגאראד־סיעווערסקי (פ. טשערניגאוו), והב׳ — בעיר פראפאיסק (פלך מאהליב) שיצאו מהן גם סוחרים עשירים גם רבנים מופלגי תורה.

לכנוי בעל־הגלוסקא

תקפ״ד, טבת. — מהכנוי הזה נראה כי בשקלאב נהגו אז לקרוא לאנשים שונים בחניכתם. ובודאי קראו לחיט הזה כך, משום מעשה שאירע לו עם גלוסקא.

למשפחת ברלין

תקצ״ח, חשון. — הר״ר יוסף ברלין נקרא ר׳ יוסף רויזעש, והוא בן הר״ר נפתלי צבי הירש בהג״מ יעקב ברלין אבד״ק ראמאנוב, בהג״מ אברהם נתן ברלין אבד״ק סמילא בהגאון מו״ה אלחנן ברלינר מהוראדנא (וקבלה בידי המשפחה הזאת כי האחרון היה מגזע רבנו אלחנן בעל התוספות) חתן הג״מ משולם זלמן מירלש אב״ד דג״ק אה״ו וגיסו של הגאון בעל ,,חכם צבי״ (עיין הקדמת ס׳ ,,תקנתא דמשה״ ובס׳ ,,רחובות עיר״ עמוד 30).

תר״א, טבת. — הר״ר יעקב ברלין המובא פה הוא אחיו של ר׳ יוסף רויזעש הנ״ל ונקרא ג״כ ר׳ יעקב רויזעש.

לכנוי גר־צדק

תקמ"ו, פסח; תקמ"ט, טבת. — ר' יצחק גר צדק היה, בל"ס, בעלה של לאה הגיורית. נראה שגם בימים ההם אפשר היה לגרים לשבת בשקלאב במנוחה מבלי ירא מפני חרב המשפט. זמן מותם חל בעת שפלך מאהליב היה כבר תחת שלטון ממשלת רוסיא.

לכנוי דיין

תקס"ו, אדר. — הר"ר יעקב דיין זה הסכים בשנת תקס"ב על ספר „בתים לבריחים" — באורים על מאמרי סבי דבי אתונא מהר"ר שבתי בהר"ר אהרן מו"צ דק"ק טשאשניק (שקלאב תקס"ב).

תקע"ד, אדר. — הוא היה מחותנו של הגביר הנודע הר"ר יצחק ראסקין (ר' איצעלע רייכער) כי ר' אברהם בר' יצחק זה היה חתנו.

לכנוי דושאטניק

תקנ"ח, תקע"א. — עפ"י הכנוי הזה צריך להחליט, כי הוטל על יהודי שקלאב מאת הממשלה להקים שוטרים מקרבם למען ישגיחו על הסדרים בקרב עדתם.

למשפחת הורוויץ

תקנ"א, שבט. — הרב יהושע לוקמינר המובא פה, הוא הרב הגדול מו"ה יהושע הלוי הורוויץ בהר"ר שמואל ונדפסו חדושיו על סוגיות הש"ס ע"י הר"ר פינחס אברהם שיק בס' „אבן שלמה" (ירושלים תרמ"א).

תר"ן, אדר. — הג"מ יהושע הלוי הורוויץ אבד"ק שקלאב הוא אחיו של הגאון מו"ה אלעזר משה הלוי הורוויץ אבד"ק פינסק והם בני הרב הגדול מו"ה צבי הירש הלוי הורוויץ מטשעריקוב שנודע בשם ר' הירש מילכיגער ויחוסם למעלה בקדש מבאר בספרי „מגלת יוחסין למשפחת הורוויץ".

למשפחת הלוסקין

תרכ"ג, שבט. — הר"ר יהושע הלוסקין מק"ק לאייעב (פלך מינסק) היה מוצאו משקלאב ממשפחה זו, ובנו היה הרב הגדול בתורה וביראה מהר"א הלוסקין ז"ל מו"צ דק"ק פאריץ (פ. מינסק). הר"ר יהושע מלאייעב הנ"ל היה חתנו של הגביר התורני מו"ה דן סלאנים מנאווגאראד־סיעווערסק, שמוצאו היה ג"כ משקלאב.

לכנוי הרב

תק"ס, אדר. — הרבנית מ' רויזא אשת הג"מ אברהם ר' שאול"ס הנ"ל היתה בת הגביר והקצין מו"ה יוסף יוזל בהר"ר בנציון משקלאב בן הגאון המקובל מו"ה יוסף יאסקי אבד"ק דובנא רבתי מח"ס „יסוד יוסף" בקבלה (שקלאב תקמ"ד)

מגזע הגאון ר' יוסף יאסקי מלובלין, שהי' בזמן מהרש"ל.

תקס"ח, טבת. — הוא הרב הגדול מו"ה שמחה בונים בהר"ר ברוך בענדיט משקלאב אחי הג"מ מנחם מענדל בהר"ר ברוך בענדיט והיו שניהם תלמידי הגר"א. הר"ר מנחם מענדל הוציא לאור הרבה מספרי הגר"א אשר חדושיהם שמע מפי רבו הגדול הזה, ויכתבם בספר גם כתב הקדמה לבאורי הגר"א על שו"ע. והר"ר שמחה בונים כתב פירוש רבו הגר"א ז"ל על התוספתא סדר טהרות ונשאר בכתובים. בני הגר"א בהקדמתם לבאורי אביהם על שו"ע מפליגים מאד בשבח שני האחים האלה על שקידתם הרבה בתורה בשמעם לקח מפי רבנו הגדול ההוא (עיי"ש). הר"ר מענדל זה עלה לאה"ק, ויקבע דירתו בצפת, ויגדל וירחיב שם בא"י עדת הפרושים כלומר ההולכים בדרך מנהגי הגר"א ז"ל עד היום הזה.

תקס"ט, אייר. — הוא הגאון המפורסם הר"ר חנוך העניך שיק מו"צ בשקלאוו, והיה מגזע בעל „תוס' יו"ט"; הסכים על ס' „אהל רחל" (שקלאב תק"ן), ע"ס „גירושין" מהר"ר משה קורדוארו מצפת (שקלאב תקנ"ו הוצאה ב') ע"ס „ברוך שאמר" על הלכות סת"ם (שקלאב תקס"ד) ע"ס „בתים לבריחים" (שקלאב תקס"ב), ע"ס „דבר המלך" (שקלאב תקנ"ח) ע"ס „חובת הלבבות" (הוצאת שקלאב תקס"ג) וע"ס „חזון ישועות" (שקלאב תקע"א) הסכים בשנת תקס"ג. — ע"ד צאצאיו כתב כתבתי לעיל בהערתי לכנוי בהרב.

תק"ע, תמוז. — בעלה של מרת ביילא זו היא בן בנו של הגביר הר"ר יוסף יוזל הנ"ל בהערתי (תק"ס, אדר).

תקפ"ט, אדר א'. — בנו של הג"מ יעקב סטריזעווער הוא הרב הגדול בתורה מו"ה יצחק מדובראוונא שישב ושקד בתורה בביהמ"ד כל ימי חייו.

תר"ז, אייר. — יתכן שהוא מיו"ח של הגאון מ' יוסף אבד"ק בליניץ.

לכנוי חסיד

תקס"ז, צו"ג. — לפי דעתי ט"ס הוא וצ"ל: במ' שמואל חתן מ' גרשון חסיד.

לכנוי לבן

תקע"ג, תשרי. — אין זה שם משפחה כ"א חניכה, ודוגמתו ידעתי לפני חמשים שנה עשיר אחד בעיר ניעזין (פ. טשערניגאוו) נחמן העלפאנד שנקרא בפי כל בחניכתו: נחמן לבן. — סדנא דארעא חד הוא.

למשפחת לוריא

תרכ"ה, ער"ה. — ר' אליה לוריא היה עשיר ונדיב, נכבד בעדתו ובתו הרבנית מרת בלומא היתה אשת הגאון הגדול והצדיק מו"ה יהושע הלוי הורוויץ אבד"ק שקלאב הנ"ל (בהערתי למשפחת הורוויץ, תר"ן, אדר).

לכנוי מניד

תק"ס, טבת. — הר"ר אברהם מגיד זה הוא הגאון מו"ה אברהם ראגאלער אחי הגר"א ז"ל וכבר כתבתי עליו לעיל בהערתי לכנוי בהרב (תקס"ח).

תקע"ו, אדר. — הרה"ג מו"ה ברוך מ"מ זה הסכים ע"ס „בית הלוי", חדושים על מס' קינים (שקלאב תקס"ט) וע"ס „דרך המלך" על המסורה (שקלאב תקנ"ח) והסכמתו הוא מש' תקנ"ו, וע"ס „חובת הלבבות" (שקלאב תקס"ג).

לבנוי מ"ץ

תקמ"ו, ניסן. — הגאון מו"ה יעקב מ"ץ המובא פה ולהלן פעמים אחדות הוא אבי הגאון החכם הכולל מוהר"ר ברוך שקלאווער, שהיה רופא מומחה (דוקטור). ר' ברוך נולד בשקלאב ביום ז' אדר תקי"ב ונפטר בסלוצק ביום ר"ח אדר תק"ע. בנעוריו למד תורה מפי אביו ואח"כ הלך לפאדואה באיטליה. בעודנו צעיר לימים נסמך להוראה ונתמנה לדיין במינסק. אך הוא עזב מהרה את משרתו זו, ויסע הלוך ונסע בארצות אירופא, ויעסוק בתרגומי ספרי מדע מלשונות הגויים לשפת עבר, ויבוא לאנגליה, וילמד שם חכמת הרפואה. בשנת תקל"ז הוציא לאור ס' „יסוד עולם" מר' יצחק הישראלי עם באורים משלו. ויכתוב וידפיס אז את ספרו „עמודי שמים" באור להלכות קדוש החדש להרמב"ם ובסופו קונטרס „תפארת אדם" על דבר חכמת הנתוח של גו האדם, ויחבר ס' „דרך ישרה" — חקי שמירת הבריאות (האאג תקל"ט), וישב לרוסיא, ובהיותו בווילנא התיצב לפני הגר"א ז"ל שקבלהו באהבה, ויעוררהו לתרגם ספריו של אוקלידוס (אמ"ד תק"ם), גם חבר ס' „קנה המדה" על גיאומטריה (פראג תקמ"ד, שקלאב תקנ"ג). אח"כ ישב בארמונו של הגאון השר הר"ר יהושע צייטליס באוסציע, ויעסוק שם בחכמה, ויעש נסיונות בחכמת הכימיה בחדר מיוחד. ושנים אחדות לפני מותו עזב את אוסציע ויסע לסלוצק, ויהי שם לדיין, והנסיך ראדזיוויל מנהו לרופא בארמונו. — בנו הר"ר אהרן הוליד שני בנים גאונים גדולים והם: הגאון הגדול מו"ה יעקב אבד"ק קארלין מח' שו"ת „משכנות יעקב" וס' „קהלת יעקב", והגאון מו"ה יצחק מח"ס „קרן אורה".

תקנ"ה, כסליו. — להג"מ יעקב מ"ץ הנ"ל היו מלבד בנו הג"מ ברוך שקלאווער הנ"ל עוד ג' בנים והם: הר"ר אהרן המובא בזה, הר"ר משה המובא להלן (תקס"ג, תקס"ט, תקע"ה, תקע"ח) והר"ר אשר המובא להלן (תקס"ט).

תקפ"ג, אלול. — הגאון מו"ה אהרן מ"ץ בשקלאב המובא פה הסכים על הסמ"ק עם הגהות חדשות מהגאון הר"ר יהושע צייטליס מאוסציע בשנת תק"פ (קאפוסט תק"פ), ע"ס „בית הלוי" על מס' קינים (שקלאב תקס"ט), ע"ס „ברוך שאמר" על הלכות סת"ם מהר"ר שמשון מזאכסען (שקלאב תקס"ד), ע"ס „הזהר" ג"ח (שקלאב תקע"ב—תקע"ה) וע"ס „חוסן ישועות" על פרקי אבות הסכים בשנת תקס"ג (שקלאב תקע"א (?)).

תר"ח, תשרי. — הגאון ר' גרשון מ"ץ דשקלאב המובא בזה הוא חטר הרב הגאון מו"ה משה קרעמער מווילנא (עיין קריה נאמנה צד 15), שהיה גם אבי־אבות הגר"א ז"ל מווילנא. וזה סדר יחוסו של הג"מ גרשון הנ"ל: אביו הר"ר קלונימוס קלמן מדרויע היה בן הר"ר שלמה זלמן בן הר"ר קלונימוס קלמן (אחי הר"ר אליהו פעסעלעס. עיין „קריה נאמנה" צד 176), בהר"ר צבי בהר"ר אליהו

חסיד (עי' ק"נ צד 60), בהגאון הר"ר משה קרעמער הנ"ל אבד"ק ווילנא. (עיין „עיר ווילנא" צד 31 הערה 20). הר"ר גרשון היה מפורסם בזמנו בכחא דהיתירא, והיה מיקל בטריפות הבהמה באומא הסמוכה לדופן נגד הרמ"א שמטריף, והוא הכשיר כדעת בעל „שאגת אריה" והגאון ר' חיים מוואלאזין. ואני ראיתי בס' „אבן שלמה" מהר"ר שלמה זלמן שיק משקלאב (ירושלים תרמ"א) מובאים פסקי דינים הלכה למעשה מהג"מ גרשון וקשה להחליט על פיהם אם היה מהמחמירים או מהמקילים. הנה, למשל, בענין כהן אם מותר לו לילך דרך שער העיר או אסור, הואיל וסוף טומאה לצאת דרך שם, פסק הר"ר גרשון לקולא כדעת „החכם צבי" החולק על הפוסקים ובנידון כף של בשר שאכלו בה בקערה מאכלי חלב הורה לאסור אם היתה הכף בת יומא כדעת ה„פרי חדש", אעפ"י שבכלי שני הוא שאינו בולע ואינו בולט; ובענין יי"ש שמכינים הקראים אם מותר לשתותו אחר הפסח, פסק לאסור כחמץ שעבר עליו הפסח, אעפ"י שסוגיא מפורשת היא בתלמוד: „עשאום (=את הצדוקים) כעכו"ם גמורים", ופסק שזהו רק לחומרא, אבל לקולא לא אמרינן כך. אולם יתכן שבשאלות קלות הערך הורה לפעמים לחומרא, אך בשאלות רבות הערך במקום הפסד מרובה וכדומה היה דרכו להקל.

תר"ך, אייר. — בדרך הג"מ גרשון הנ"ל הלך גם בנו הג"מ זלמן מ"ץ דשקלאב ועיין מה שכתב על אדותיו החכם ר' פרץ סמולנסקין בס' „עם עולם" וע"ד כחא דהיתירא שלו.

למשפחת סירקין

תקמ"ט, סיון. — הר"ר יעקב המובא פה הוא בן הג"מ נחמן סירקין אבד"ק בריסק דליטא. ור' ישראל טוביה אייזינשטט בספרו „דעת קדושים" צד 162 לא זכר את שם הר"ר יעקב משקלאב בין בני הג"מ נחמן הנ"ל. —

תקס"ה, ער"ח טבת. — הג"מ יהושע העשל סירקין משקלאב בא עה"ח בשנת תקמ"ג על חומשי ר' שלמה דובנא עם באורו. הוא היה מגזע הב"ח. וזה סדר יחוסו: אביו הג"מ נחמן סירקין אבד"ק זאמושץ ובריסק דליטא היה בן הג"מ שמואל צבי הירץ סירקש אבד"ק בריסק דליטא בהג"מ אריה יהודה ליב סירקש אבד"ק סווירז, קאמארנא ובריסק דליטא וקראקא חבר ספר: „שאגת ארי וקול שחל" ושו"ת „גאוני בתראי", בהג"מ שמואל צבי הירש סירקש אבד"ק פינטשוב, הוציא לאור ספרי אביו הגאון בעל הב"ח, ה"ה הג"מ יואל סירקש אבד"ק בריסק דליטא ודק"ק קראקא שהיה רשכב"ה בדורו.

למשפחת סלאנים

תרמ"ו, מנחם אב. — ר' איסר סלאנים המובא פה היה בן ר' אליעזר סלאנים בהרב ר' איסר קישעס משקלאב בהגאון מוהר"ר אליעזר גרייעווער מח"ס „משנת ראב"י". עתה זכינו לדעת שהיה לר' איסער קישעס לא בן יחיד — ה"ה הגביר ר' דן סלאנים מנאווגאראד סעווערסק אבי הגביר ר' יצחק סלאנים משם

והג"מ יעקב סלאנים מו"צ שם, כאשר חשב בעל „דעת קדושים" בספרו זה (צד 26) כי אם עוד שני בנים: ר' אליעזר הנ"ל והר"ר זלמן *) משקלאב. — הר"ר איסר קישעס היה סוחר נכבד נוסע לרגלי מסחרו לליפציג, ובכל זאת לא פסק פומיה מגרסא והיה חסיד מחסידי הרש"ז מלאדי בעל „התניא", ואמרו עליו, שהתענה ארבעים שנה מדי יום ביומו חוץ מימי שבתות ויו"ט, ולא אכל דבר מן החי. אביו הג"מ אליעזר גרייעווער הנ"ל (נולד בשנת תק"ד ונפ' ביום עשרה בטבת ש' תקצ"א) היה בן הג"מ יעקב סו"ד ומו"צ בפינסק (ח"י בפנקס דראזנאי בש' ת"ק (בס' „דעת קדושים" הנ"ל כתוב בטעות: ת"ך, וזה לא יתכן), בהר"ר אליעזר; ואשת הר"ר יעקב סו"ד היתה בת הגאון מו"ה אליעזר ליפמן ז"ק (דיין גבאי ונאמן דק"ק ראזינאי ונפ' בש' תקכ"ד) בן הרב הגדול מו"ה צבי הירש מראזינאי (מובא בפנקס שם משנת תס"ב)) בן הרב הגדול מוהר"ר שמעון ז"ק פו"מ דק"ק ראזינאי (חבר סליחה והזכרה לנשמות קדושי ראזינאי וישב בסוד יעד גלילות ליטא בשנת תל"ז), בן הקדוש הר"ר ישראל מראזינאי (שנהרג על קה"ש שם עם רעהו הרה"ג מוהר"ר טוביה משם, ור' ישראל נשחט ראשון, ויאמר לו ר' טוביה: „אשריך, ישראל, וטוב לך!" ויענהו ר' ישראל כל עוד נשמתו בו: „גם חלקך עמדי לחיי העולם הבא".), בן הר"ר שלום. ועיין בס' „דעת קדושים" מר' ישראל טוביה אייזינשטט מצד 8 ואילך, שם מובא סדר יחוס ר' איסר קישעס עד המהרש"א והג"מ נתן כהנא שפירא ר"מ בקראקא בעל „מגלה עמוקות".

למשפחת פינס

תקמ"ו, טבת. — מרשימת הנפטרים של המשפחה הזאת נראה שראש משפחה זו בשקלאב היה הר"ר גרשון פינס ובניו הם ר' יעקב (תקס"ט) ר' פייוויל (תק"ע), ר' צבי (תקע"ח) ור' יוסף (תקע"ט) ויתר נפשות הנפטרים צאצאי בניו ונשיהם הם.

למשפחת פראדקעס

תקס"ג, אדר. — אין ספק שר' יהושע פראדקעס המובא פה הוא בן הר"ר אברהם ר"ס שידבר עליו להלן במשפחת ר"ס.

למשפחת פריידעש

תר"ב, מרחשון. — הר"ר שלמה פריידעש (או פרידמאן) המובא פה, הוא הרב החסיד מו"ה שלמה פריידעש, שהיה תלמיד מובהק ו„חוזר" של הרש"ז מלאדי בעל „התניא", והיה חברו ורעהו של הג"מ בנימין קלעצ־קלעצקער („שם הגדולים החדש" ח"א אות ב'). ור' מ"א בעלינסון ב„מגלת יוחסין למשפחת

*) מובא להלן בפנקס במשפחת קישעס (תר"ד, תמוז) ושם בשנת תקצ"ה נרשמה גם בתו מרת חיי' שלא זכר אותה בעל „דעת קדושים" בספרו.

אלכסנדרוב״ לא זכר את ר׳ זעליג דנן בין בני ר״ש פריידעש.

למשפחת צייטלים (צייטלין)

ע״ד מוצא המשפחה הזאת בשקלאב יש חלוקי דעות. יש מחליטים שאבי המשפחה הזאת היה הר״ר צבי הירש צייטליס (אבי השר הגאון ר׳ יהושע צייטליס מאוסציע מח׳ ,,הגהות חדשות״ על הסמ״ק) שהיה לפי דעתם בן הג״מ יוסף אבד״ק בליניץ. ויש אומרים שאבי המשפחה הזאת היה הר״ר משה צייטליס בהר״ר יודל (אחי הג״מ יוסף מבלינין הנ״ל) ונקרא ,,צייטליס״ על שם חותנתו מרת צייטא אשת הרה״ג מו״ה צבי הירש (ולא פרש בן מי הוא). בשתי הדעות האלה, הסותרות אחת את רעותה, אחז רמ״א בעלינסון הנ״ל במגלות יוחסין השונות שחבר. לפי סדר הדורות אשר סדר בעלינסאן יוצא שהר״ר צבי הירש צייטליס (אבי הג״מ יהושע מאוסציע הנ״ל) היה שני בשני עם הר״ר משה צייטליס הנ״ל (בהר״ר יודל). וא״כ ישאל השואל: אם הר״ר משה הנ״ל נקרא ,,צייטליס״ ע״ש חותנתו מרת צייטא, מדוע נקרא בשם זה גם קרובו הר״ר צבי הירש הנ״ל? הן הוא לא היה התנה של מרת צייטא! ואם נאמר שאשת הר״ר צבי הירש זה היתה מרת צייטא והר״ר משה הנ״ל היה התנם, ונקרא ר׳ הירש ע״ש אשתו ור׳ משה ע״ש חותנתו, אך בעלינסאן בחשבו במגלת יוחסין למשפחת אלכסנדרוב את בני הר״ר צבי הירש צייטליס זה וחתניו לא חשב את ר׳ משה ביניהם, כי באמת לא היה חתנו. וא״כ הדרא קושיא לדוכתא: מדוע נקרא גם ר׳ צבי הירש בשם צייטליס? ע״כ החלטתי אני, שהר״ר צבי הירש (אבי הג״מ יהושע מאוסציע) היה בן הר״ר משה צייטליס בהר״ר יודל הנ״ל, ולכן נקרא גם הוא ע״ש אביו צייטליס. ואם ראיה לדבר ליכא, זכר לדבר איכא: הר״ר משה בר׳ יודל הנ״ל נפ׳ בש׳ תקמ״ח, ואח״כ נולד בנו יחידו של הג״מ יהושע מאוסציע ויקרא את שם בנו ,,משה״ ע״ש אבי־אביו זה, ולוא היה ר׳ משה רק קרובו שני בשלישי לא היה קורא לבנו ע״ש המת הזה, כי אם בשם אחד מאבותיו או דודיו. ועוד, כי בשנת תקנ״ה נפ׳ ר׳ צבי בר׳ משה צייטליס זה ואין ספק לי שהוא הר״ר צבי אבי הג״מ יהושע מאוסציע.

תקנ״ז, תשרי. — הר״ר אליעזר צייטליס המובא פה, הוא גיסו, בעל אחותו של הגאון ר׳ יהושע מאוסציע הנ״ל. ובמקום זה נראה שאשת הר״ר אליעזר היתה שרה בה״ר נחום. אין זאת כ״א היא אשתו השניה.

תקנ״ח, אלול. — הר״ר ישראל צייטליס המובא פה הוא אחי הגאון ר׳ יהושע מאוסציע הנ״ל.

תק״ס, ד׳ דחוהמ״פ. — מרת ראשקע המובאה פה היא אחות הג״מ יהושע מאוסציע הנ״ל, והיתה אשת הרה״ג ר׳ פייבל ריבעלעש בשקלאב.

תקס״ג, טבת. — מרת חנה זו, אחות הג״מ יהושע מאוסציע הנ״ל היתה אשת הר״ר חיים בהגאון (נפ׳ בש׳ תקע״ב עש״ק ט״ז אדר).

תקס״ה, חשון. — הר״ר נחמן המובא פה הוא לפי דעתי דודו אחי אביו של הג״מ יהושע צייטליס הנ״ל.

תקס״ה ניסן. — מרת גיטל היא אחות הג״מ יהושע מאוסציע ושם בעלה

לא נודע. ובעלינסון לא זכר אותה בין אחיות ר' יהושע.

תקס"ה, תמוז. — המובא בזה נודע בשקלאב בשם: ר' מרדכי ליזרס.

תקס"ז, אב. — ר' יוסף זה הוא בנו של ר' מרדכי ר' ליזרס הנ"ל, ובעלינסאן לא זכרהו במגלת יוחסין בין בני ר' מרדכי.

תקס"ח, חשון. — יש אומרים שהר"ר חיים זה היה אחיו של הגאון ר' יהושע צייטליס מאוסציע, ובן בנו היה העשיר הנודע ר' יהושע צייטלין ממאסקווא שהעתיק את מושבו ללייפציג ונפ' לערך בש' תרמ"ז.

תקס"ט, כסליו. תק"ע סיון. — גם ע"ד מרת מרקה זו וע"ד ר' אליעזר זה לא ידע בעלינסאן שהם בני ר' מרדכי ר' ליזרס הנ"ל ולא הביא אותם במגלת היוחסין שכתב, ואי ידיעתו זאת באה לו מסבה שלא ראה את הפנקס הזה.

תק"ע, מנחם אב. — הר"ר יעקב זה הוא, לפי שטתי, דודו אחי אביו של הגאון ר' יהושע מאוסציע הנ"ל.

תקע"א, סיון. — גם ע"ד ר' יודל ר' מרדכי ר' ליזרס לא ידע בעלינסאן.

תקע"ג, שבט. — הרב הגאון הגדול והחריף מו"ה משה צייטליס המובא בזה בהגאון השר ר' יהושע מאוסציע הנ"ל היה לערך בן כ"ד—כ"ה שנה במותו. שקידתו בתורה ובחכמה היתה רבה עד מאד, וצדקתו, ענות רוחו ונדבת לבו לא ידעו גבול וקצב. שמעתי מנכדיו, כי הוא לא אהב לשבת בארמונו של אביו השר באוסציע מפני ההדר והפאר ומעמד המשרתים ויתר מנהגי השרים ששררו שם כדרך השרים מבני אוה"ע בארמונותיהם, ויבחר לשבת בשקלאב, לעסוק יומם ולילה בתורה ולפזר צדקה לעניים. ורק כאשר תם הכסף מכיסו היה בא לאוסציע לקבל מיד אביו העשיר תמיכת כסף. וע"ז שמח אביו הגאון מאד, כי בא בנו יחידו לשבת זמן מה תחת צל קורתו. ולמען יוכרח בנו יחידו לבוא אליו לעתים קרובות היה הגאון העשיר מצוה ע"י משרתיו את גבאי חברות הצדקה השונות שבשקלאב לדפוק יום יום על דלתות בנו ולנצל את כיסו. — הר"ר משה קרא גם בספרי חכמה וחקירה והיה מהנדס, ויש ממנו באור עפ"י התכונה לבאור הגר"א על שו"ע או"ח סי' נ"ח ס"ק ח' שכתב, כי מהנץ החמה עד יציאת כל גופה הוא שליש עשור שעה, ויבאר הגמ' משה דנן עפ"י ס' האילים מהר"ר יש"ר מקנדיא בשם התוכן היוני בטלמיוס ועפ"י ס' „יסוד עולם" מר' יצחק הישראלי בטוב טעם ודעת ונדפס הבאור בראש ס' „מגיני ארץ" אחרי הקדמות מו"ל באורי הגר"א ז"ל. — הוא הניח אחריו שני בנים ובת אחת, את הרב הגדול והצדיק מו"ה צבי הירש צייטלין אבד"ק טשערי‌קוב (נפטר בשנת תרכ"ו) ואת הר"ר מרדכי צייטלין סוחר בעיר שקלאב נודע בשם ר' מאני יעקערס. ובתו היתה אמו של הגאון מוהר"ר משה צייטלין אבד"ק ראסיין (הובא ב„שה"ג החדש" ח"א אות מ').

למשפחת כישעם

מוצא המשפחה הזאת בשקלאב הוא מהגאון מו"ה אליעזר צייטליס הנ"ל בעל אחותו של הגאון ר' יהושע מאוסציע. מבניו ידועים לנו עפ"י הפנקס הנוכחי

הר"ר מרדכי (ר' מרדכי ר' ליזרס) הנ"ל, והר"ר שלמה צייטלין שנקרא בשקלאב ר' שלמה ר' ליזרס. הר"ר צבי קישעס המובא בזה*) הוא בן הר"ר שלמה הנ"ל ונקרא „קישעס" על שם אמו מרת קישע. ובנו השני של ר' שלמה היה הר"ר יוסף קישעס בשקלאב**) שבניו היו הרה"ג מו"ה דן קיסין מו"צ דק"ק אסטער (פ. טשערניגאוו), נפ' לערך בשנת תרכ"ח, הר"ר שניאור זלמן קיסין בטשערניגאוו, הר"ר שמואל קיסין בשקלאב, מופלג בתורה וחד השכל מאד וחדודיו ופתגמיו שגורים בפי הרבה אנשים מיושבי שקלאב. והסופר הרה"ח ר' משה קלמנסאן מקיוב הדפיס במחברתו „דברים אחדים" (ווילנא תרנ"ד) מאמר „עשיר ורש נפגשו" והוא מכתב הלצה שערך ר' שמואל קיסין אל הבארון ראטהשילד שבלונדון (כמובן לא על מנת לשלחהו אליו). והבן הרביעי של ר' יוסף קיסין היה הר"ר יו"ט ליפמן קיסין בשקלאב. ובת היתה לר' שלמה ר' ליזרס ושמה איטקע, אשת הר"ר איסר קישעס, שכבר כתבתי סדר יחוסו לעיל בהערתי למשפחת „סלאנים", עיי"ש. רק אוסיף פה מה שהשמטתי בהערתי הנ"ל, כי עוד בת היתה לר' איסר קישעס, ושמה גוטא־אסתר, והיתה אשת הר"ר אליהו תומרקין מדובראוונא אבי הגביר החסיד הר"ר דן תומרקין מראגאטשוב (פלך מאהליב) חותנו של ידידי הרה"ח הסופר מר ש. איש־הורוויץ, הרב הגאון מו"ה יוסף תומרקין אב"ד קרעמענטשוג, הר"ר אריה ליב תומרקין והרב החסיד מו"ה צבי הירש תומרקין מו"צ דק"ק דובראוונא, חתנו של אחיו הג"מ יוסף מקרעמענטשוג הנ"ל. — ואלה צאצאי הנגיד ר' צבי הירש קישעס הנ"ל, ובניו. מו"ה יעקב דן קישעס, מו"ה מרדכי קישעס ומו"ה פייבל צייטלין־קישעס, ור' פייביל ילד את ר' יהושע צייטלין משקלאב והוא אביו של ידידי המנוח המשכיל הסופר המהיר בשפת עבר מוהר"ר שלמה צייטלין ז"ל***) משקלאב (נפ' בניו־יורק בש' תרנ"ט), וישב בהאמעל (פ' מאהליב) ארבע עשרה שנה האחרונות לימי חייו. הוא עבד לפני שנים רבות בפטרבורג במערכת „המליץ" בזמן הארז ובווארשא במערכת „הצפירה" טרם בא סוקולוב שמה. בס' „כנסת ישראל" מאת שפ"ר שנה ב' ספר א' נדפס ממנו מאמר בקרת על ס' „עשרה מאמרות" מאת משה קלמנסאן. הוא היה איש חכם נוח ואהוב לבריות.

למשפחת ראשקעס

תקמ"ח, אייר. — ר' יודא ראשקעס הוא, כנראה, בן הג"מ משה ראשקעס,

---

*) נפטר כ"ה אלול תרי"ד.

**) נפטר ד' תשרי תרט"ו.

***) אמו של ר' שלמה זה מרת שרה היתה בת הרב הגדול והצדיק מו"ה צבי הירש צייטלין אב"ד טשעריקוב בן בנו של הגאון השר ר' יהושע צייטליס מאוסציע בעל הגהות חדשות על הסמ"ק.

ומר בעלינסאן בספרו „שלומי אמוני ישראל״ ח״א (צד 84) לא זכרהו עם אחיו הר״ר יוסף יוזל מוויטעבסק, הגביר ר׳ יצחק ראשקעס משקלאב (ר׳ איצעלע רייכער), הג״מ בנציון מדובראוונא מח״ס „בני ציון״ על מס׳ ברכות והר״ר חיים משקלאב (אבי הג״מ יחזקאל דיין בשקלאב הנ״ל בכנוי דיין, עיי״ש). וכן לא זכר מר בעלינסאן את שם אחותו של ר׳ יצחק ראשקעס, מרת הינדא, שנפ׳ ביום י׳ שבט תקצ״ח.

תקע״ה, אייר. — מר בעלינסאן בספרו הנ״ל כותב שאשת ר׳ יצחק ראשקעס היתה מרת רבקה בת הר״ר שמריהו בליניצר אבי משפחת שמערלינג, ופה בפנקס כתוב שבש׳ תקע״ה נפטרה אשת הר״ר יצחק ראשקעס הנ״ל ושמה מענקה בת הר״ר אלי׳ בהרב ר׳ זלמן ריבעלעש. אין זאת כ״א האחרונה היתה אשתו בזווגו השני.

תקע״ח, אדר א׳. — הר״ר יצחק ראשקעס המובא פה היה עשיר מאד, גדול בתורה ונדיב מצוין, ושמו נשאר לתהלה בשקלאב, ונקרא: ר׳ איצעלע רייכער״ על שם עשרו העצום. אביו היה הגאון מוהר״ר משה ראשקעס משם, וחבורו: „זכרון למשה״ נדפס באדעססא בשנת תרל״ג, והוא היה בן הג״מ נחמן מדריבין שהתיחס אל המהרש״ל. — צאצאי ר׳ יצחק רייכער הם בניו הר״ר יוסף ראסקין בשקלאב, הר״ר אברהם ראסקין שם, הר״ר פייוויל ראסקין שם והר״ר מאיר ראסקין שם. את שנים האחרונים לא זכר בעלינסאן בספרו הנ״ל.

תקפ״ו, אדר ב׳. — בני הר״ר אברהם ראסקין היו: ר׳ ישראל ליב ראסקין (נפ׳ בש׳ תרי״ד), ר׳ שמואל ראסקין (נפ׳ בשנה הנ״ל) ור׳ יוסף יצחק ראסקין.

תרכ״ג, טבת. — ר׳ יהושע ראסקעס המובא פה הוא בן הגביר ר׳ שמואל בהר״ר אברהם ראשקעס הנ״ל. הר״ר אברהם זה היה חתנו של הר״ר יוסף בהגאון מוהר״ר שמואל דיין בשקלאב.

תרכ״ה, טבת. — ר׳ דוב בר׳ יוסף ראסקין היה חתן הר״ר גרשון הלוי עפשטיין מדריבין, כי מרת פערלא (נפ׳ בש׳ תקצ״ז) בהר״ר גרשון היתה אשתו בזווגו הראשון, ומרת רחל לאה בת ר׳ גרשון הנ״ל היתה אשתו בזווגו השני ונפטרה בש׳ תקל״ב. — בני ר׳ דוב בער הם ר׳ שמואל יצחק ראסקין מוויטעבסק, מו״ה משה דוד ראסקין מבאברויסק, מו״ה שמריהו ראסקין בשקלאב, מו״ה בנציון אברהם ראסקין במאסקווא, מו״ה יחזקאל שרגא פייבל ראסקין בשקלאב, ידידי מוהר״ר אפרים ראסקין בווארשא סוחר ומו״ל ספרים שונים ועורך את ה„לוח היומי״, ומו״ה נחמן אליעזר ליפמן בשקלאב, ובת אחת: מרת דרייזע אשת הר״ר יחזקאל מעבל בהג״מ משה ליב מעבל אבד״ק טאלאטשין.

למשפחת רויזעש

תקמ״ו, אדר. — מי היה אבי המשפחה הזאת בשקלאב אי אפשר לדעת אל נכון על פי רשימת הפנקס הנוכחי. רק זאת נראה ברור, כי בדור אחד חיו ארבעה או חמשה אנשים שנקראו בשם „רויזעש, והיו בני גיל אחד, ה״ה ר׳ זלמן רויזעש, ר׳ בער רויזעש, ר׳ יודל רויזעש ור׳ מנדל רויזעש, ואולי גם ר׳ הלל

היה בן גילם. ר' ישראל טוביה אייזינשטט בספרו: „דעת קדושים" (צד 22) מביא בשם ר' שלום מרובזעוויץ, שהר"ר זלמן רויזעש היה בן הג"מ אליעזר גרייעווער בעל „נשמת דראב"ן", שכתבתי על אדותיו לעיל בהערתי למשפחת „סלאנים". אולם לדבריו אין שחר. הוא בעצמו כותב שם בספרו שהרר"א גרייעווער נולד בשנת תק"ד וכן הוא באמת. ואם כן בשנת תקמ"ו היה הר"ר אליעזר זה בן מ"ב שנה ובשנה זו נפטר בן להר"ר זלמן רויזעש וכתוב עליו בפנקס הנוכחי: „מוהר"ר משה במוהר"ר זלמן רויזעש". ועתה נחקור נא עפ"ז לדעת בן כמה שנים היה ר' זלמן רויזעש ביום מות בנו זה. נניח שבעת הולד לו בנו היה הוא בן ט"ז שנה ובנו במותו היה ג"כ בן ט"ז שנה, לא פחות, יען כי תאריהו בתאר „מוהר"ר" שלא מן המנהג לתאר כך נערים צעירים. ואם כן היה אז ר' זלמן בן ל"ב שנה ונולד בשנת תקי"ד, בעת היות הרר"א גרייעווער רק בן עשר שנים. ולפי דברי ר' יט"א היה ר' זלמן בן לר' אליעזר הנ"ל מאשתו השניה, כי מאשתו הראשונה נולד לו בנו הבכור הג"מ יצחק אייזק (עיי"ש בס' „דעת קדושים"). ועתה נשאל, היש שטות גדולה מזו להאמין כי ילד בן עשר שנים כבר הספיק לקחת אשה ולהוליד בן ולהתאלמן אח"כ ולישא אשה אחרת ולהוליד בן שני? אכן באמת כל דברי מר אייזינשטט ההם שאמר בשם ר' שלום הנ"ל הם „עורבא פרחז" ור' זלמן רויזעש לא היה אפילו קרוב באיזה צד להר"ר אליעזר גראייעווער כלל וכלל.

תקע"ז, סיון. — הר"ר יוסף רויזעש המובא פה הוא הר"ר יוסף ברלין שכבר נזכר לעיל במשפחת „ברלין" ובהערתי למשפחה ההיא.

תקפ"ה, טבת. — ר' מאיר המובא בזה הוא בן הר"ר יעקב ברלין־רויזעש. ור' משה ברלין ש"ץ דק"ק מאהליב ע"נ דניעפר במגלת יוחסין למשפחת ברלין שכתב לא זכר את ר' מאיר זה.

למשפחת ריבעלעש

תקמ"ח, אדר ב', תקס"ד, שבט. — הראשון בזמן להמשפחה הזאת הוא הר"ר זלמן ריבעלעש אחד מנכבדי שקלאב וגדוליה. הוא היה גדול בתורה ובעל בעמיו וכנראה ראש המשפחה ומולידה. — מצאצאיו המובאים בפנקס הזה הם: בנו הר"ר אליהו ריבעלעש ובנו הר"ר יעקב ריבעלעש, וארבע בנות: פייגא (נפ' בש' תקמ"ח), לאה (נפ' בש' תק"ע), שרה (נפ' בש' תקע"ב) ופעסיע (נפ' בש' תקע"ה). מחתניו לוקחי בנותיו נודעים לנו עפ"י הפנקס הזה: הגאון מוהר"ר ישכר בער במוהרי"ל, שהיה אבד"ק סלוצק ואח"כ שב לשקלאב עיר מולדתו ויהי שם מ"ץ (נפטר בש' תק"ן), והר"ר ישראל במוהר"ר שעפטל שנקרא ע"ש חותנו ר' ישראל ר' זלמן ריבעלעש. — הג"מ ישכר בער הנ"ל הסכים ע"ס „אבן השעות" (שקלאב תקנ"ח) וחתם א"ע: „ישכר המכונה בער משקלאוו שהיה אבד"ק סלוצק". שנת תתו את הסכמתו לא נפרטה, אך מובן שנתנה לפני שנת תק"ן. עוד הסכים ע"ס „ארחות צדיקים" בשנת תקמ"ג וע"ס באר אברהם (שקלאב תקמ"ג).

תקצ"ב, טבת. תקצ"ז, אדר ב'. — ר' זלמן ריבלין (או ריבעלעש) המובא

פה הוא הרב הגאון מוהר"ר שלמה זלמן ריבלין מח"ס „דברי שלמה" הכולל חדושים על איזו מסכתות מש"ס בבלי (ווארשא תרכ"ח) בן הג"מ הלל בהגאון מוהר"ר בנימין ריבעלעש משקלאב תלמיד הגר"א ז"ל מווילנא. ר' זלמן זה נפטר בשנת תרכ"ז אחרי אשר הגיע לגבורות, וא"כ נולד לפני שנת תקמ"ז ונקרא ע"ש הר"ר זלמן ריבעלעש הראשון הנ"ל שהיה אבי הג"מ בנימין הנ"ל זקנו. שמעתי שהר"ר זלמן בעל „דברי שלמה" היה רבם של הני תרי גיסי, אשר ישבו על שלחן חותנם ועסקו בתורה ה"ה הגאון החריף מו"ה דוד פרידמאן אבד"ק קארלין והרב הגדול החכם המפורסם מו"ה יחיאל מיכל פינס ז"ל מראזינאי שנפטר בארה"ק. — אל הספר „דברי שלמה" הנ"ל נספחו הגהות והוספות מחתן המח' ותלמידו ה"ה הג"מ אשר בהר"ר יקותיאל זלמן לוריא.

תק"ע, אייר. ת"ר, שבט. תר"ג, טבת. תר"ז, מנחם אב. — הר"ר אליהו ריבעלעש היה גדול בתורה ובנדיבות. אחד מחתניו היה הגביר והנדיב המפורסם מוהר"ר יצחק ראסקין (רייכער). עוד חתן היה לו, בעל בתו מרת שרה, הוא הר"ר מאיר בהרה"ג מוהר"ר יעקב זבולן, ושני בני ר' אליה ידועים לי עפ"י הפנקס הזה, ה"ה הר"ר פישל ריבלין והר"ר זלמן ריבלין.

תר"ו, מרחשון. — ר' הערץ המובא הוא בן הג"מ זלמן ריבלין בעל „דברי שלמה" הנ"ל. כך צריך לשער עפ"י סדר הזמנים. — והנה המופלא שבמשפחת ריבעלעש הגאון והצדיק מוהר"ר בנימין ריבעלעש משקלאב בהר"ר זלמן ריבעלעש הראשון כדאי הוא להרחיב מעט אמרינו על אדותיו עפ"י התמונה הרוחנית והמוסרית שצירהו הרה"ח ר' מרדכי נאַטאַנזאן חותנו של הרה"ח המפורסם ר' שמואל יוסף פין בספרו „קריה נאמנה" (צד 277—279). הג"מ בנימין ריבעלעש משקלאב היה תלמיד הגר"א ז"ל, את פרנסת ביתו מצא בעסק של חנות לממכר סמי רפואה בשקלאב. לעת זקנתו מסר את עסקו בידי בניו, ויעזוב את עיר מולדתו ויבוא לכפר אוסציע אל ארמונו של השר הגאון הגדול מו"ה יהושע צייטליס משקלאב אדון הכפר ההוא. שם בארמון הגדול והמפאר, המלא כל טוב אושר ועושר, ישבו חכמים רבים בצל השר הגאון, ויעסקו בתורה ובחכמה, לחמם נתן למו מאת השר, ומעון מרוח ומיוחד, למען יוכלו לעשות את מעשיהם באין מפריע. שם אוה למושב לו גם הג"מ בנימין ריבעלעש, וישב בחדר מיוחד ויעסוק בתורה כל הימים לרבות הלילות. החכם נאַטאַנזאן שהיה אז צעיר לימים וישב גם הוא בארמון השר כי אשתו היתה בת חורגת להשר, מתאר את קלסתר פני ר' בנימין ומנהגיו לאמר: רבי בנימין היה ארוך בדורו משכמו ומעלה גבוה מכל העם, איש זקן עוטה מעיל, זקנו יורד על פי מדותיו, נעלים קלים ברגליו וכובע סאַבל בראשו, לא אכל לחם ובשר, ולא שתה יין ושום משקה בעולם אף בשבתות ויו"ט, ומאכלו זרעונים ופירות, ולפעמים רחוקות דגים ותפוחי אדמה טבולים בשמן זית. משקהו לצמאו ולתאבון ולכבד את אורחיו היה קהוה חזקה בלי דבש וחלב, ויקרא לה בשחוק: „מרה שחורה". — טובל שחרית וערבית בקיץ ביאור ובחרף תבר גזיזא דברדא חוץ מיום השבת. ולמד כל היום וכל הלילה וקנה העפרת בידו תמיד לרשום את חדושי הגהותיו על גליון הספרים, ומליצתו המורגלת בפיו

על זה היתה: „וקנה לך חבר"... תפלתו היתה צלולה ונעימה, אבל בלי כונות ויחודים, ולא אמר פיוטים ביום טוב. היה שמח וטוב לב, מקבל כל אדם באהבה, משמחו בספוריו הנעימים על אדות גדולי ישראל, וביחוד על אדות רבו הגאון החסיד רבנו אליהו זצלל"ה, ובכל פעם בהזכירו את שמו היה נרעד ונפחד. ועסקן בדברים היה, וידבר על העצים ועל המחצבים ועל כל בהמה ורמש, ומבין בכל מלאכת מחשבת... בקיץ היה הולך לשוח כמה שעות בכל יום ואסף עשבים, שרשים ופרחים וייבשם, ויעש מהם רפואות כמשפט חכמת הרקוח (פארמאציא) אשר ידע היטב מספרי חכמי העמים בלשונם, ידע גם כל חלקי הטבע מבית אבנים (מינירַאלוגיא) עד גנת ביתן (בַאטאניק) ועד בית מועד לכל חי (זַאלוגיא), והיה נותן את העשבים ואת הרפואות אשר הכין לכל חולה אשר בא לדרוש בו, כי גם בחכמת הרפואה היתה לו ידיעה רבה עפ"י חקי החכמה הזאת, וגם השר והגאון מוהרי"ץ בעת חליו לא דרש ברופאים כ"א בר' בנימין. גם ותרן בממונו היה מאד, ונדיב בעל גמילות חסדים, ענו ונכה רוח, שומר פיו ולשונו. — אחרי נוס הצרפתים מרוסיא בש' תקע"ב נשאר הר"ר בנימין בעיר טשעריקוב (פ. מאהליב) הסמוכה לאוסציע ויגמר אמר לעלות לארה"ק, ויסע משם למאהליב, ויחלה שם את חליו אשר מת בו, כנראה זמן לא רב אחרי שנת תקע"ב. — ע"ד תקופת חייו עת שתה הר"ר בנימין בצמא את דברי תורת מורהו הגדול והקדוש רבנו הגר"א ז"ל ידברו בני הגר"א ראמות בהקדמתם לבאורי הגר"א על שו"ע או"ח לאמר: „ודעת לנבון נקל ה"ה הרב המופלג בתורה ובעבודה, הנגיד המפורסם לשבח, איש חי רב פעלים כבוד מו' בנימין נר"ו מק"ק שקלאוו עלה למרום שבתו לק"ק ווילנא, לעשות נחת־רוח ליוצרו, ותדד שנתו מעיניו, וזכה לשמוע מפיו הקדוש והטהור בלמודים, ואור תורתו ויראתו נגה עליו מאז בדרכו והנהגתו, וגם על ידו נבנתה עיר התהלה ק"ק שקלאוו על תלה. קימו וקבלו עליהם הרבה מהנהגותיו בדרכי הלמוד ונתיבות המצוות כתיקונן הרבה מאנשי עירו ומדעתו עשו כמו הרב ר' בנימין הנ"ל ולא עלתה בידם לקרב אל הקודש". עכ"ל. ופשר דברי מליצותיהם אלה הוא כי לומדי שקלאב היו מפלפלים וחריפים עוסקים בפלפולא של תורה לחדודי בעלמא זה בונה וזה סותר וכל כונתם היתה לראות חריפותם על פי אם האחד בונה ובא חברו ומפילו, אך מאז שמש הר"ר בנימין לפני הגר"א ז"ל הביא אתו מווילנא לשקלאב את דרך למוד מורהו הישר והזך ואת מנהגיו בקיום המצוות ובעבודת הבורא הטהורה, וילכו מאז אנשי שקלאב בדרך הסלולה והשרה הזאת והגורם לזה היה הג"מ בנימין ז"ל.

מצאצאי הג"מ בנימין ריבעלעש ידועים לי ברור הרב הגדול מוהר"ר הלל ריבעלעש חתנו של הר"ר זאב וואלף בהר"ר משה ר' יוזלס משקלאב, והר"ר צבי ריבעלעש המובא פה (בשנות תקצ"ח, ת"ר). בני הר"ר הלל הנ"ל הם: הגאון מו"ה משה ריבלין מ"מ בשקלאב והרה"ג מוהר"ר שלמה זלמן ריבלין הנ"ל מח"ס „דברי שלמה", ואולי גם בנימין ריבלין המובא פה (בשנת ת"ר, סיון). בני הר"ר צבי ריבלין הם הר"ר מרדכי ריבלין (נפ' תקצ"ח) ור' הלל ריבלין (נפ' ת"ר, שבט). תרכ"ט, אב. — צבי בר' מרדכי ריבלין המובא פה נקרא בתאר „בחור"

כלומר, רוק, וזה תמוה מאד. הן אביו ר' מרדכי בר' צבי ריבלין נפ' בשנת תקצ"ח ובנו צבי זה — בשנת תרכ"ט, שלשים ואחת שנה אחרי מות אביו, וא"כ היה בן ל"ב שנה והיה רוק, ולפי מנהגי הנשואין בישראל בימים ההם לא נמצא אז רוק זקן כזה ומה גם בן משפחה רמה ומיוחסת.

למשפחת ר"ס

תקמ"ז, טבת. — ר"ס הוא ר"ת: ר' סנדרס. אבי המשפחה הזאת היה הגביר והגדול בתורה ויראה מוהר"ר אברהם בן הר"ר יודל (אחי הג"מ יוסף מבליניץ) בן הר"ר אלכסנדר מק"ק סלוצק, שהיה אחד מהפרנסים הראשים בועד חמשת גלילות ליטא וחתום על תקנות הועד שהיה בשנת ת"פ והוא בן הגאון מוהר"ר אלכסנדר (תלמידו של בעל „מגן אברהם") שהיה חתנו של הג"מ יהודה יודל אבד"ק קאוולי מגזע מהר"ל מפראג. וימת הג"מ אלכסנדר בהיותו בן שמונה עשרה שנה ואשתו נשארה אחריו מעוברת, ותלד את בנה הר"ר אלכסנדר הנ"ל מסלוצק אבי הר"ר יודל משקלאב הנ"ל שמבנו הר"ר משה צייטליס יצאה משפחת צייטלין ומבנו השני הר"ר אברהם הנ"ל יצאו משפחות ר"ס ואלכסנדרוב. והר"ר צבי ר"ס אבי מרת ראסקע המובאה פה היה בנו של הר"ר אברהם ר"ס הנ"ל. ומר בעלינסאן ב„מגלת יוחסין למשפחת אלכסנדרוב" לא זכר את מרת ראסקע בין צאצאי ר' צבי ר"ס הנ"ל.

תקמ"ט, ניסן. — גם על אדות הר"ר נחום בהר"ר צבי ר"ס המובא בזה לא זכר מר בעלינסאן במגלת יוחסין הנ"ל.

תקנ"ג, סיון. — מרת העניא זו היתה אשת ר' שמעון קאנצלער משקלאב.

תקנ"ד, אדר. — גם על אדות מרת מוסקע זו בת ר' צבי ר"ס לא כתב מר מ"א בעלינסאן בספרו הנ"ל דבר.

תקנ"א, טבת. — המובאה בזה היתה ידועה בשם אסתר פראדקעס.

תקנ"ח, אייר. — הר"ר סנדר בר' צבי ר"ס המובא פה היה גביר ובעל בעמיו, נדיב עושה צדקה מתן בסתר, וכנוי משפחתו היה „אלכסנדרוב". הוא נודע בשקלאב בשם ר' סנדר הגדול. וממנו הסתעפה משפחת אלכסנדרוב. אשתו מרת חשא היתה בת הרב הגאון מוהר"ר שמואל אבד"ק קאברין.

תקע"א, שבט. — מפרומא פראדקעס זו יצאה משפחת „פרומקין" הנודעה.

תקע"ד, אדר. — מר מאב"ן לא זכר את שם מרת העניע זו בין צאצאי הר"ר סנדר הגדול הנ"ל במגלת יוחסין הנ"ל.

תקע"ה, אלול. — הר"ר צבי הירש ר"ס הנ"ל והמובא בזה קבר, כנראה, את רוב בניו בחייו, כפי שיוכיח הפנקס הנוכחי.

תקע"ז, אדר. — מרת ראסקע בת ר' סנדר הגדול המובאה פה, לא נזכרה במגלת יוחסין הנ"ל שכתב מר מאב"ן.

תקע"ז, אב. — אשת ר' נחום אלכסנדרוב המובא פה היתה מרת מריאַשקע בת הר"ר יוסף יוזל משקלאב, הנ"ל.

תק"פ, טבת. — מרת גיטל זו אשת ר' צבי ר"ס היתה בת הר"ר משה צייטליס בהר"ר יודל משקלאב הנ"ל.

למשפחת רש"ל

המשפחה הנכבדה הזאת בשקלאב התיחסה אל רבנו המהרש"ל ז"ל. אחד מבניה שם היה הרה"ג מוהר"ר ברוך רש"ל מגיד בשקלאב (בהר"ר יהודה רש"ל), נפטר בשנת תקע"ו (עיין לעיל בכנוי „מגיד" תקע"ו). אשתו מרת צפורה היתה בת הר"ר אביגדור דובנוב ממסטיסלב.

למשפחת שיק

שיק הוא ר"ת: שמואל יהודה קאצינלינבויגען (בן מהר"מ פאדווא), כי אליו התיחסה המשפחה הזאת.

תר"י, אייר. — הרב הגדול בתו"י מוהר"ר שלמה זלמן בהר"ר שמואל אריה ליב שיק המובא פה השאיר אחריו בכת"י חדושי הלכה על מס' ברכות, שבת, פסחים, יומא, ר"ה, חגיגה, ביצה, סוכה, קדושין, בבא בתרא, עבודה זרה, מכות, הוריות, זבחים, ערכין, תמורה, מעילה וחולין, שנים שלשה חדושים על כל אחת מהן, והוציאם לאור בנו הר"ר פינחס אברהם שיק בירושלים בשנת תרמ"ז בספר קטן הכמות בשם „אבן שלמה" ונספחו אליהם פסקי הלכה למעשה מהגאון ר' גרשון מ"ץ דשקלאב, וחדושי הלכה מהג"מ יהושע סג"ל הורוויץ לוקמינר בשקלאב, וכתב יוחסין של הר"ר גרשון הלוי עפשטיין מדריבין (הנ"ל בהערותי למשפחת ראסקעס), שהיה אביה זקנה של אשת המו"ל ר' פנחס אברהם שיק הנ"ל.

למשפחת שעפטל

תקע"ג, טבת. — הר"ר ישראל ר' זלמן ריבעלעש, שכבר הבאתיו בהערתי למשפחת ריבעלעש היה, כנראה, אבי משפחת שעפטיל בשקלאב. וזה סדר השתלשלותה ממנו: בני הר"ר ישראל זה הם הר"ר צבי שעפטל (נפטר בשנת ת"ר), ר' זאב וואלף (נפטר בשנת תר"ב) ומוהר"ר זלמן שעפטל; ובת הר"ר ישראל הנ"ל היא רבקה (נפטרה בשנת תקס"ו). צאצאי הר"ר צבי בר' ישראל הנ"ל הן בנותיו לאה סימע (נפטרה בש' תקצ"ז), גיטל ביילא (נפ' בש' תר"ו), ובשנת תקצ"ד נפטרה כלתו אשת בנו, אך שם הבן אין פה. — בן ר' זאב וואלף שעפטל הנ"ל היה מו"ה אפרים אבי מו"ה בער שעפטל (האב נפ' בש' תרי"ח, והבן — בשנת תר"ך). — בן ר' זלמן שעפטל הנ"ל היה מו"ה נחמן אבי ר' ישראל שעפטל (נפ' בשנת תר"ח) והבחור אברהם רפאל (נפ' בש' תר"ז). בנות ר' זלמן זה הן מרת ביילא (נפטרה בשנת תר"ז) ומרת פייגל (נפ' בש' תרי"ב) אשת ר' מאיר פוזנר. — עוד נזכרו ברשימת המשפחה הזאת ר' פייוויל שעפטל ור' הלל שעפטל אך לא נאמר ברשימה בני מי הם.

למשפחת שמערלינג

אבי המשפחה הזאת היה הג"מ שמריה בליניצר חתן הג"מ יוסף אבד"ק בליניץ בהרב פו"מ מו"ה אלכסנדר מסלוצק הנ"ל בהערתי למשפחת ר"ס. אם הר"ר שמריהו בר' יצחק, המובא פה, הוא הר"ר שמריהו בליניצר או אחד מיו"ח של האחרון קשה לדעת כי חסר פרט השנה של פטירתו. — אחד מבני המשפחה הזאת, הגביר מוהר"ר שלמה שמערלינג ממאהליב ע"נ דניעפר, ישב בשנת תרמ"א בפטרבורג בסוד ועד צירי קהלות ישראל ברוסיא שנועדו להועץ בדבר המצב המר של בני ישראל בארץ הדמים הזאת בזמן הפרעות הראשונות שפרעו בישראל בנגב רוסיא ע"י הסתת פקידי הקיסר הצורר אלכסנדר השלישי, שר"י, וכאשר החל ר' שלמה לנאום נאומו ע"ד מצב אחיו האמללים התרגש לבבו מאד ויתפלץ בעת דברו דבריו, וימת הציר הנאמן הזה. וכבוד רב עשו לו בני קהלת ישראל בפטרבורג אחרי מיתתו החטופה.

לכנוי קיסר ושצאניל

חשבתי לא לשפת יתר להביא פה את האנשים אשר נקראו בכנוים ההם המוזרים, מטעם שבארתי בהערתי לעיל לכנוי: „בעל הגלוסקא". לפי השערתי נקראו האנשים האלה בכנוי „קיסר" בלשון סגי נהור כי היה בודאי דל גאה. דוגמא לזה היתה בק"ק לאייעב (פ. מינסק) לפני שמונים שנה. שם היה איש אחד בנגן בכלי זמר בחתונות ושמו משה. ויכנוהו בני עירו בשם מאַשיע מאַנטיפיאַר" כי כנגד כל המעלות שמנו בני ישראל בהשר הצדיק ההוא ז"ל היו במנגן הזה חסרונות: דל גאה, בור, עברין, עז פנים וחצוף מאד. — והחיט ר' צבי דנן אהב, בל"ס, להתיפות ולהתהדר במלבושים נאים ולסלסל בשערותיו ומעשים אלה לא היו נהוגים אז בקרב ישראל.

לכנוי ש"ש

תקפ"ד, שבט. — גם את זכר הנפטרת „בלהה" זו חשבתי לא לדבר יתר להביא מפני זרותו של השם „בלהה", שאין בני ישראל האשכנזים נוהגים לקרוא בו את בנותיהם. ואחד מיושבי שקלאב ספר לי, שהיתה שם אשה אחת ששמה „גלילה" והיא נכדת הגאון מו"ה חנוך העניך שיק מ"ץ דשקלאב בת הר"ר פינחס שי"ק.

לתולדות הדפוס בשקלאב

העיר שקלאב היתה לפני מאה שנה עיר ואם בישראל ברוסיא. אנשיה היו סוחרים עשירים ונכבדים ומסחרם עבר גבול רוסיא ויסחרו אל דאַנציג, קאניגסבערג ולייפציג. בעלי תורה רבים ומופלגים היו בה עד כי נחשבה כשניה לווילנא. וע"כ גם בתי דפוס לא חסרו בה. ראשית הדפוס בשקלאב היתה בשנת תקמ"ג. אז נדפס על שער הספרים: „בדפוס, אשר הוקם על ידי צבי הירש בר' אריה ליב ממשפחת מרגליות, אשר היה מקדם בעל מדפיס בקארעץ ובאלעק־סאניץ". — בשנת תקמ"ה היה שם בית דפוס של ר' יעקב בר' דוד ובניו ר' גרשון ור' מרדכי. — בשנת תק"ן — בית דפוס של ר' אריה ליב בר' שניאור (או שניאור פייביש) ונדפסו בו ספרים גם בשנת תקנ"ד. — בשנת תקנ"ה — בית דפוס חדש שהוקם ע"י ר' אליהו בר' שמואל ובנו ר' מרדכי. כנראה הוא אותו בית דפוס אשר בשנת תקנ"ו נדפס על שער הס': דפוס חדש של האדון יאקובילאוויץ (כנראה, נוצרי) שהוקם ע"י ר' אליהו בר' שמואל הנ"ל ובנו ברוך. — בשנת תקנ"ח לא נזכר על השער שם המדפיס רק המלים: תחת ממשלת האדון הגדול יענעראל פארוטשיק קוואליר סעמען גאווריללאוויץ זאַריץ יר"ה. — בשנת תקס"ב היה שם בית דפוס של ארבעה שותפים אריה בן מנחם, אריה ליב בר' שניאור פייבוש (הנ"ל), אברהם בן יעקב סג"ל ושבתי בר' בנציון, וגם בשנת תקס"ד נדפסו בו ספרים. בשנות תקע"ב — תקע"ה היה שם בית דפוס של ר' יצחק בר' שמואל. מתי חדלו בשקלאב בתי הדפוס לא אדע, כי לא נזדמנו לי עוד ספרים מדפוסי שקלאב מאוחרים. אמנם ברשימת הנפטרים בכנוי „מדפיס" בשנות תקפ"ז, תק"ץ נזכר ר' נחום בר' שמחה בונים מדפיס (עי"ש), אך אולי כבר שנים רבות לפני מותו חדל לעסוק בהדפסה ונקרא כך על שם עבודתו לפנים. — אולם לפי השערתי לא היה שם בית דפוס בשנת תק"פ, כי הסמ"ק עם „הגהות חדשות" מאת הגאון השר מו"ה יהושע צייטליס מאוסציע נדפס אז בקאפוסט, ולוא היה אז בית דפוס בעיר מולדת המחבר בשקלאב לא היה בוחר בדפוס עיר אחרת, כי חן מקום על יושביו. ועוד חזון למועד לאסוף רשימה ביבליוגרפית מכל הספרים שיצאו לאור בשקלאב כי כעת מפאת מהומות המלחמה הנני מחוסר ספרים, ודבר זה צריך עיון וחפוש היטב וספרים הרבה.

מלואים ותקונים

למשפחת אייזנשטאט עמוד קמ״א—קס״ה. ר׳ מיכאל אייזנשטאט חבר שיר תהלה על הצלחת קיסר רוסיא אלכסנדר יר״ה במלחמותיו [עם נפוליון] בשנת תקע״ג—ד׳ שקלאוו תקע״ז

לכנוי בעל הגלוסקא עמוד קמ״ה—קס״ו. לפי דעתי אין עיקר השם בעל הגלוסקא, כקריאתו של ר״ש ברמן, אלא בעלוגולסקי על שם אומנתו שהיה בעל עגלה והשם בעל עגלה נכנס ונשתקע כידוע גם בלשון האוקראינית וגם ברוסית לבנה Balagólsky, Balagóla בלשון ההמונים וגם בספרות העממית והכתיב בלאגולסקי׳ שבא פעם אחת בפנקס מעיד גם כן כדעתי.

למשפחת דיין עמוד קמ״ה. ר״קצ״ב א׳ כ״ג אדר ב׳. ביתה (?) פערלי וכו׳ כנראה שנפלה טעות וצ״ל בתיה.

עמוד קמ״ו—קס״ז. ר׳ אליהו נכד הרב ר׳ יעקב כץ דיין. ר׳ יעקב כ״ץ זקנו היה דיין בשקלאב בשנת תק״ן ובא בהסכמה על ספר אוהל רחל לר״ד הקארו (שקלאב תק״ן) וחותם יעקב בלא״א מוהר״ר ירחמיאל כץ זצלה״ה.

למשפחת הרב עמוד קמ״ז—קס״ז. על הרבנים מהו׳ שלום הרב דפאסול (—פאסוואל, בפלך קובנה?) ור׳ ישכר בער שנפטרו בזמן אחד בא הספד בספר אוהל רחל הנ״ל ומזכיר בהספדו ג״כ את „האחד בא לגור הרבני המופלא מהו׳ העשל מייערסל (=מיעראסלאב?) ומנוחתו כבוד פה ק״ק שקלאב״ ולא נמצא זכרו ברשימת הנפטרים, משום שלא נרשם בשם משפחה כהודעת ר״ש ברמן בהקדמתו.

עמוד קמ״ז, תקנ״ד עש״ק ז׳ תשרי. הרב מו״ה זעליג בהרב מו״ה מרדכי מקאמניץ הוא זה שבא בהסכמה על ספר אוהל רחל וחתם יוסף גרשון זעליג בהרב הנגיד המפורסם מו״ה מרדכי שקלאוור זצלה״ה אב״ד מקרעליץ ושם המקום נשתבש או באוהל רחל (הדפוס שלו גרוע מאד והטעיות בו מצויות.) או בהעתקתו של הר״ש ברמן.

קמ״ז—קס״ח. הרב מוה׳ חנוך הענך שי״ק במו״ה שמואל שהיה אב״ד מפרוזין נדפס עליו הספד בשם אבל כרמים, שקלאב תק... (על פי מה שרשם אותו בן יעקב באוצה״ס). ומכיון שאנו יודעים שזמן פטירתו אייר תקס״ט אפשר לקבוע שההספד אבל כרמים נדפס או בשנת תקס״ט או בשנת תק״ע, לא יאוחר. ושלשלת יחוסו של הרב רח״ה שיק עיין בספר ממשה עד משה, ספר היחס משפחת שיק לרש״צ שיק, מונקאטש תרס״ג. ואף זה המחבר לא ידע מספר בניו של רח״ה שיק, הוא מונה לו רק ד׳ בנים: ר׳ יו״ט ליפמן, ר׳ שמואל, ר׳ פנחס ור׳ יצחק אייזק ובאמת אנו מוצאים לו בן חמישי בשמו ר׳ משה, ונזכר

במשפחת בהרב. אגב, הר"ש ברמן אומר שהשם שי"ק הוא ר"ת שמואל יודא קצנלבוגן ובעל הס' ממשה ועד משה מעיד על פי מסורה עתיקה במשפחת שיק שהוא ר"ת שם ישראל קודש ומקור המשפחה הוא בפראג (ע"י שם דף כ' בהערה 2).

למשפחת הלוסקין עמוד קמ"ו—קס"ז. אבי משפחת הלוסקין (ואח"כ בהשפעת הלשון הרוסית—גלוסקין) הוא הרב ר' משה זאב שהיה מקודם רב בהלוסק, עירה בפלך מינסק, ואח"כ בביאליסטוק. בספרו אגודת אזוב, ווילנא תקפ"ד, בא סדר יחוסו וה' ז' גלוסקין בתל אביב, ממיסדי המושבה רחובות וחברת "כרמל" ו"גאולה", הוא מבני בניו.

לכנוי מ"ץ עמוד ק"נ—קס"ט. ר' יעקב מ"ץ היה נכדו של ר' ליב בעל התוספות, שהיה רב במינסק ומת בשנת תס"ח בערך (עי' עליו ב-רבני מינסק וחכמיה" לרב"צ אייזנשטאט, עמוד 13—12) ולר' ליב שני בנים שם האחד ר' יהודה ויולד ר' יהודה את ר' יעקב מ"ץ, שהיה מקודם רב בקראסנאפאליע, עירה בפלך מאהליב, ושם חבר את ספרו מורה צדק על הלכות בציעת הפת (שקלאב תקמ"ח) ולר' יעקב בן ושמו ר' ברוך שקלאווער, שנתפרסם כאחד ממבשרי ההשכלה ברוסיה, למד חכמת הרפואה באנגליה ויהי לרופא מומחה ותרגם עפ"י עצות רבנו הגר"א מווילנא כמה ספרי חכמה בחשבון הנשגב וברפואה לעברית והוציא בברלין תקל"ה את הספר יסוד עולם לר"י הישראלי. ולר' ברוך בן ושמו ר' אהרן ומקום ישיבתו במינסק, ושלשה בנים היו לר' אהרן שם האחד ר' יעקב מקארלין, אחד מתלמידיו המובהקים של ר' חיים מוולוזין כשיסד את הישיבה, מחבר ס' משכנות יעקב (שו"ת) וקהלת יעקב (חדושים ושו"ת) ושם השני ר' יצחק מקארלין מחבר ס' קרן אורה בחמשה חלקים על מס' הש"ס, שניהם היו רבנים בקארלין בזה אחר זה ושם השלישי ר' יהודא מרגולין, מגדולי התורה במינסק והיה ראש הישיבה בבית־המדרש של האשה פייגעלע אלמנתו של ר' יצחק צבי זלצמן, בתו של הג"ר יעקב מקארלין, שיסדה את בית המדרש והישיבה לזכר בעלה שמת בדמי ימיו ועל שמה נקרא עד הזמן האחרון—„פייגלס שוהל". (על ר' יצחק צבי זלצמן נדפס הספד ספר „צבי בארץ החיים", ווילנא תקצ"ט) ואחד מבניו של ר' יהודא מרגולין, יעקב, המיר את דתו ואת שמו והיה לפאול מרגולין. אף הוא היה בילדותו תלמיד ישיבת וולוזין והצטיין בכשרונותיו אולם לרגלי שדוך לא מוצלח וסכסוכי משפחה שגררו אחריהם רדיפות קשות יצא ל־תרבות רעה", הקדיח תבשילו בהשכלה והמיר את דתו. בשנות הששים היה פקיד במיניסטריום הכספים בפטרבורג ובשנות השמונים שמש כצנזור לספרים עברים. בתרמ"א הוציא לאור בפטרבורג את שלשת בעלי המסעות: אלדד הדני, ר' בנימין מטולידא ור' פתחיה מרגנשבורג עם תרגום רוסי, מפות היסטוריות והערות הרבה. מאשימים אותו בהרבה אשמות וחטאים נגד היהודים והיהדות אולם ברשותי היתה חבילת מכתבים, למעלה ממאה, באידיש שכתב לאמו, או לאחותו, אחרי

שכבר המיר וכולם ספוגים ורווים יסורי הנפש וגעגועים עצומים למקור מחצבתו ומכורתו.

על יחוס משפחתו הגדולה גאותו, שהגיעה לידי חולניות. היתה לו ספריה עברית גדולה בכל מקצועות התורה והחכמה ועל כל ספריו רשם, מלבד הערות שונות המעידות על בקיאותו בקבלה ובפלוסופיה, את שלשלת יחוסו בדייקנות מופלגת ורמז גם על הסבות שהביאוהו להמרה ובמרירות־ארס הוא מזכיר לגנאי את אלה, שהאשימם שהם שגרמו לכך. ברשותי נמצאים כעת ספרים אחדים מאוסף ספריו—אוסף ספריו הגיע לא"י לספריה הלאומית ע"י זה שהמשורר ק. א. ש פ י ר א (אף הוא מומר) רכש אותם ועל פי צואתו נמסרו כל ספריו ל.בית נאמן" אולם רובם הוצאו מן הספריה כ„כפולים" לשוק הספרים!—ולא הניח מקום פנוי, שלא כתב שם בכתב יד נקי ומלוטש פרטים שונים על יחוס משפחתו. הסופר ד. ז כ א י כתב רשימה יפה עליו על יסוד רשימותיו בספר י ס ו ד ע ו ל ם, הנמצא בספריה הלאומית. ("דבר", מוסף, גליון 1714).

חבילת המכתבים, שכתב למשפחתו, נלקחה ממני בתוך שאר כתבי־יד שלי ושל אחרים, ע"י סוכני הצ'יקה ב מ י נ ס ק בשעת חפוש ומאסר בשנת 1922 על עון פעולתי הציונית ולא הוחזרו לי, למרות כל התאמצויותי ומי יודע מה היה להם

בנו ה־השני של ר' ליב בעל התוספות ר' א ש ר הוליד את ר' אריה ליב, שהיה מקודם ראש ישיבה ב מ י נ ס ק ואחר כך רב ב מ י ץ ונתפרסם בכל תפוצות ישראל בשם "בעל שאגת אריה". (עי' עליו בספר ת ו ל ד ו ת מ ש פ ח ו ת ג י נ צ ב ו ר ג, פטרבורג תרנ"ט, מעמוד 35 ואילך).

ר' יעקב מ"ץ מת, כעדות פ א ו ל מ ר ג ו ל י ן על ספר אוקלידוס הנמצא ברשותי בד' תשרי תקל"ה בשקלאב. (ב"דבר" הנ"ל נשתבש התאריך לז' תשרי תקל"ח).

עמוד קנ"א—קס"ט. מהרב ר' גרשון ב"ר קלונימוס נדפסו ח י ד ו ש י ה ג ר ש ו נ י בסוף חלק ב' של ספר א פ י ק י מ ג י נ י ם לר' ש ב ת י פ י נ ב ר ג ווילנא תרס"ט. 2^0, שר' דניאל פיינבערג מוויטבסק, אחי המחבר של אפיקי מגינים העתיק מגליון השו"ע שלו. בהצפירה (שנת תר"פ גליון 40) פרסמתי אגדה, השגורה בפי העם בליטא ובריסן על פגישתו של ר' גרשון משקלאב עם הקיסר ניקולי הראשון והקדשתיה לד"ר שמעון אינהורן, נכדו של ר' גרשון, היושב בת"א.

למשפחת פינס עמוד קנ"ג—קע"א. הראשון למשפחת פינס בשקלאב היה ר' א ל י ה ו ב"ר א ה ר ן מ ג ז ע פ י נ ס, מחבר ספר ת נ א ד ב י א ל י ה ו, זלקווא תקי"ג, שכפי עדות הרבנים המסכימים נתקבל ל מ ו ר ה צ ד ק ו ל מ ג י ד מ י ש ר י ם ב ק"ק ש ק ל א ב. אמנם היה שם רק זמן קצר, משום שאלה המסכימים, שכתבו הסכמותיהם בשנת תק"ו—ז מזכירים שהוא מ"מ ומ"ץ בק"ק שקלאב מה שאין כן המסכימים ה־מאוחרים אינם מזכירים את משרתו "בקהלה המפוארה" שקלאב ואף לא קהלה אחרת תחתיה. משפחת פינס היא קדומה, עדות לכך חתימתו מ ג ז ע פינס, ומקורה בודאי בסלוצק, ששם שמש אביו ר' אהרן ב"ר יעקב בהוראה.

למשפחת צייטלים—צייטלין. עמוד קנ"ד—קע"ב. על ר' מ ש ה ב מ ו ה'

יודל צייטלים בא הספד בספר אוהל רחל הנ"ל (דף כ"ט—ל"ב) ומפליג עליו בשבחים עצומים... והנה זה נפטר אחד המיוחד בהדרו, המעוטר בעטרת שיבה ותפארת אבות ובנים ונשוא פנים, גדול העיר מפאת עוצם חכמתו ותורת אלקים שבקרבו ומרבית כבוד ביתו אנשים צדיקים וטובים, בניו וחתניו לוקחי בנותיו, ניניו ונכדיו כולם למודי ה' ורב שלום, יועץ נאמן לעירו..." והספדן, שהיה סופר-מוכיח, בעל סגנון נמרץ נותן תאור מלא ומקיף מהתפקידים המוטלים על „הפרנס הטוב", שהנפטר מלא אותם „...הפרנס הטוב עיניו פקוחות לחוק את פני עירו בדעת, ובתבונה ישים משטרו באמונת אומן ועצות מרחוק כרם ה' צבאות, לעבדו ולשמרו, לבל יעלה בו שיתו ושמירו וזה יצא ראשונה לשום קו לצדק ומשפט למשקולת במדת הלח ובמדת היבש ואמו"ת אמו"ת תפסו להאי גברא לפי סחרו וחק ישים בשארו, אלו המזונות מכל מאכל אשר יאכל בדמי מכרו, המוכר לא יתאבל כי יאכל את שמלתו לעורו ולא יוסיף עליו לעכור שארו כמו שלבו חפץ ביקרו לקחת דמי מחירו ושפט בצדק בין איש ובין אחיו ובין גרו, ואל ארץ יביט מאין יבוא עזרו, עיניו בקצה תבל אל כל מוצא לחם ומקומו, אשר יאכלו גאון שבעי לחם מהפקרו ולא לחם אונים ועיניו נשואות אל העניים והאביונים, בצל דליותיו המה שוכנים, משלו ומשל צבור להאיר פנים..."

העתקתי את הקטע בשלמותו משום שהספר הוא יקר המציאות, בספריה הלאומית — איננו, וחשוב הוא מכמה בחינות.

למשפחת ראשקעס עמוד קע"ט, תרכ"ה, טבת. בקביעות השנה של פטירת נשיו של ר' דוב ב"ר יוסף ראשקין נפלה טעות בדברי ר"ש ברמן ואינני יודע כיצד לתקנה וצ"ע.

למשפחת ריבעלעש עמוד קס"א—קע"ו. החכם ר' אליעזר רבלין התחיל בשנת תרצ"ה לפרסם ספר היחס למשפחת ריבלין ושאר המשפחות הקשורות בקשרי משפחה עם משפחת ריבלין, שהסתעפה ושלחה שלוחותיה ברוב המשפחות המיוחסות שבאירופה ואמריקה ולפיכך נמנעתי מלהוסיף כאן ידיעות על משפחת ריבלין.

למשפחת שעפטל עמוד קס"ג—ק"פ. לראש משפחת שפטל ר' ישראל חתנו של ר' זלמן ריבעלש מת בנו הבכור ר' יהודא זעליג „בימי הנעורים מתוך יסורים" ביום ב' מנחם אב תקמ"ח ונספד כהלכה ובהפלגת שבחיו בספר אוהל-רחל הנ"ל (דף ל"ב—ל"ז).

לתולדות הדפוס בשקלאב עמוד קפ"ב. ר"ש ברמן מסתפק אם התקיים בשקלאב דפוס עברי משנת תקע"ה ואילך, והנה לפי הידיעות הנאמנות התקיים בית דפוס עד שנת תקצ"ו. בתקצ"ה נדפס שם ס' מסלת ישרים ושם המדפיס יצחק מענין. גם הספר חמדת צבי, שנדפס בשנת תקפ"ה במאהליב [על נהר דניפר], נדפס גם כן בדפוס שקלאב אלא שמפאת חשיבות עמדתו הצבורית וחולשת כחותיו של המחבר קשה היה לו לעבור לשקלאב ולהשגיח בעצמו על העבודה העביר המדפיס לפי שעה את דפוסו למאהליב וזכתה על ידי כך מאהליב להיות אחת

משש הערים ברוסיה הלבנה (דוברובנא, לאדי, מאהליב, מינסק, קאפוסט ושקלאב) שהתקיימו בהן במשך של חמשים ושלש שנים (תקמ"ג־תקצ"ו) דפוסים עברים.

בהיותי המנהל של ה„קומיסיה לתולדות היהודים ברוסיה הלבנה" סדרתי בשנת 3־1922 רשימה ביבליוגרפית מלאה של כל הספרים שנדפסו ברוסיה הלבנה באותה התקופה. לצערי נשארה הרשימה בקומיסריאט להשכלת העם במינסק ולי אין העתקה ממנה. על דפוסי רוסיה הלבנה עי' בספרו של ח"ד פרידברג „תולדות הדפוס העברי בפולאניה". אנטוורפן תרצ"ב עמודים 69, 93, 104 98, 91, 69. אולם הספר לקוי בחסרונות ושבושים שעל חלק מהם כבר עמדו א. יערי וי. רבקין בקרית ספר שנה ט' 432 — 439 ושנה י"א 95—104, 384 — 935. הביבליוגראף המנוח א. טויבר אסף הרבה חומר לתולדות הדפוס העברי בשקלאב ולא הספיק לסדרו ולפרסמו.

גם החכם מר א. מ. הברמן, כפי ששמעתי מפיו, מכין לפרסום רשימה ביבליוגרפית של דפוסי שקלאב.

ומכאן הערות אחדות הצריכות לגוף המלואים והתקונים:

א. יודע אני בעצמי שצריך הייתי לתת הערות מפורטות יותר על כמה אישים ועניינים שיש להם שייכות לנפטרים הללו אולם לצערי אי אפשר היה לעשות את זה מהוסר ספרים, שנתקלתי על כל פסיעה ופסיעה ולא מצאתים בירושלים, לא אצל אנשים פרטים ואף לא ב„ספריה הלאומית" ולפיכך ידינוני לכף זכות.

ב. מצאצאי ר' ברוך שקלאווער שנפגשתי אתם שמעתי ששם משפחתו היה "שיק" אולם לא עלה בידי לברר אם היה "מאיזה צד נצר ממשפחת בעל התוספות יום טוב שבני משפחת שיק מתיחסים אליו וצ"ע.

ג. למשפחת צייטלים־צייטלין. לא הזכיר ר"ש ברמן את וויליאם [זאב] צייטלין שהיה סופר עברי וכתב כמה ספרים בביבליוגרפיה העברית (עי' עליו באנציקלופדיה עברית רוסית ובלקסיקון של סופרי אידית לז' רייזין בערכו).

ד. ולבסוף בדבר קביעת הכתיב של שם העיר שקלוב. ר"ש ברמן כותב תמיד ש ק ל א ב בבית, אף על פי שבמאה האחרונה נהגו על פי רוב לכתוב שקלאוו בשני ווים ונמוקו עמו משום שבתקופה קודמת כתבו כך (למשל בספר תנא דבי אליהו הנ"ל, בפנקס מדינת ליטא הוצאת דובנוב, עמוד 203 ובמקומות אחרים) לפיכך בכדי שלא להכניס ערבוביה בכתיב הלכתי גם אני בדרך זו ומשום כך לא השתמשתי ג"כ בכתיב העברי הנהוג בימינו, השארתי את האלף במקומה ולא הוצאתיה מפני הוו.

מיכל רבינוביץ

ירושלים, י"ז אלול, תרצ"ו. ביום מלאת אחת עשרה שנה לעלותי לארצנו הקדושה.